

Çatışma Çözümünde Sivil Toplumun Rolü

Yuvarlak Masa Toplantısı Raporu

Urfa - Türkiye
1 Mart 2014

Democratic
Progress
Institute

Çatışma Çözümünde Sivil Toplumun Rolü

Yuvarlak Masa Toplantısı Raporu

Urfa - Türkiye
1 Mart 2014

Democratic
Progress
Institute

Mart 2014

Demokratik Gelişim Enstitüsü

11 Guilford Street

Londra WC1N 1DH

Birleşik Krallık

tarafından yayınlanmıştır.

www.democraticprogress.org

info@democraticprogress.org

+44 (0)203 206 9939

İngilizce baskı: 2014

Türkçe baskı: 2014

ISBN: 978-1-905592-92-0

© DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2014

DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü İngiltere ve Galler’de kayıtlı bir vakıftır. Vakıf Kayıt No. 1037236. Kayıtlı Şirket No. 2922108.

Bu yayının telif hakları saklıdır, eğitim amacıyla telif ödenmeksizin ya da önceden izin alınmaksızın çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Bu durumun dışındaki her tür kopyalama için yayıncılardan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.

Önemli Not: Bu rapor yuvarlak masa toplantısında yapılan konuşmaların özet halini içermektedir. Rapordaki konuşma metinleri yapılan konuşmalarla birebir bir benzerlik içermediği gibi konuşmaların tam çözümü de değildir.

İçindekiler

Önsöz.....	6
Açılış Konuşmaları	8
Prof. Dr. Ahmet İnel Tarafından Yapılan Açılış Konuşması.....	9
Büyükelçi Kenneth Thompson Tarafından Yapılan Açılış Konuşması	12
Catriona Vine Tarafından Yapılan Açılış Konuşması	17
BİRİNCİ BÖLÜM:	
Sivil Toplum Harekete Geçirmek	20
İKİNCİ BÖLÜM:	
Sivil Toplumun Demokratik Sürece Katılımı	64
Ekler	98
Ek 1: Katılımcılar	98
Türkiye’den Katılımcılar	98
Uluslararası Katılımcılar	99
Ek 2: Maureen Hetherington Tarafından Yapılan Sunumun Örneği.....	100
Ek 3: DPI Yönetim Kurulu ve Uzmanlar Konseyi Üyeleri.....	104

Önsöz

Bu rapor Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) tarafından 1 Mart 2014 tarihinde Urfâ'da “Çatışma Çözümünde Sivil Toplumun Rolü” konusu üzerine düzenlenen yuvarlak masa toplantısının detaylarını içermektedir. Sivil toplumun barışın inşaaı ve demokratik reform sürecinde çok önemli bir aktör olduğu, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde her geçen gün artan oranda kabul görmektedir. DPI tarafından sivil toplum üzerine düzenlenen ikinci yuvarlak masa toplantısı olan bu etkinliğimizde sivil toplumun çatışmanın çözümü alanıyla ilişkililmesi, sivil toplumun harekete geçirilmesi noktasında karşılaşılan engeller ve demokratik süreçlerde sivil toplumun önemi gibi konular masaya yatırılıp tartışılmıştır. Toplantının katılımcılar için değerli bir çalışma olduğunu, Türkiye’de bu alanda devam eden tartışmalara önemli bir katkı sunmasını umut ediyoruz.

Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI), toplumsal anlaşmazlıklara demokratik çözüm yolları geliştirilmesi amacıyla, farklı kesimlerden düşünce insanlarını bir araya getirerek, fikirlerini, kaygılarını ve önerilerini açıklayıp, paylaşabilecekleri bir ortam yaratmak amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Enstitümüzün bu çalışması, karşılaştırmalı örneklerle zihin açma amaçlıdır. Başka bir deyişle, yürüttüğümüz bu çalışmalar, anlaşmazlıkların sürdüğü yerlerde, sorunlara demokratik çözümlerin bulunabilmesini sağlamak için kilit özellikteki sorunlar konusunda, konsensüs (ortak zemin) sağlamaya imkan verecek çoğulcu bir siyasal ortamın geliştirilmesine destek sunma niteliğindedir.

Enstitü olarak, uluslararası alanda barışın teşviki ve demokrasinin inşasına katkı yapmak için, güçlü bir kamusal tartışmanın yürütülmesi gerektiği inanıyoruz. Bu amaçla, kendi yetenek ve deneyimlerimizi başkalarıyla paylaşmanın yanı sıra, çözüm için pratik bir çerçeve oluşturma üzerinde yoğunlaşmaktayız. DPI olarak, bu amaçlar çerçevesinde, barış ve demokratik ilerleme konusunda, yapıcı bir diyalog oluşturulmasına, aynı zamanda barış ve demokrasinin inşası hakkında, yeni platformların kurulmasına, mevcut olanların geliştirilmesine katkı sunmayı hedefliyoruz. Bu amacın gerçekleşmesi için, farklı toplumsal kesimlerin bir araya gelip, bilgilerini, kaygılarını ve önerilerini katılımcı, samimi bir ortamda karşılıklı tartışmalarla ortaya koymaları, kurumumuz açısından hayati önem taşımaktadır. DPI'nin hedefi demokrasi ve barıştır. Bu amacın temelini, sorunlara çözüm bulunabilmesi için ortak önceliklerin ve yaratıcı yaklaşımların tespit edilmesi teşkil eder. DPI aynı zamanda, projeler aracılığıyla akademisyenler, sivil toplum çalışanları ve karar alıcı kesimler arasındaki işbirliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Bu raporun hazırlanmasına yaptığı katkılar için özellikle Sayın Caitlin Collis'e çok teşekkür ediyoruz.

Kerim Yıldız

Direktör, Demokratik Gelişim Enstitüsü

Yuvarlak Masa Toplantısı: Çatışma Çözümünde Sivil Toplumun Rolü

**Urfa, Türkiye
1 Mart 2014**

*Yuvarlak Masa Toplantısı katılımcıları toplu halde toplantının
yapıldığı El-Ruha Otel önünde*

*Nebahat Akkoç, Hale Akay, İdris Akdın, Murat Akıncılar, Hayriye Aşçıoğlu,
Nurcan Baysal, Şah İsmail Bedirhanoğlu, Ali Bucak, Cem Gençoğlu, Didier
Chassot, Tahir Elçi, Esra Elmas, Mehmet Ali Eminoğlu, Yılmaz Ensaroğlu,
Fazıl Hüsnü Erdem, Hacı Fırat, Serhat Gerger, Ömer Faruk Gergerlioğlu,
İrfan Güven, Maureen Hetherington, Ahmet İnel, Eleanor Johnson, Gülseren
Kaplan, His Excellency Ambassador Janis Bjørn Kanavın, Talha Köse, Hüseyin
Mutlu, Koray Özgül, Zozan Özgökçe, Mehmet Paydaş, Kadri Salaz, Feray
Salman, Nesrin Semiz, Peter Spoor, Feridun Taş, Zeynep Taşkın, His Excellency
Ambassador Kenneth Thompson, Nesrin Uçarlar, Şehmus Ülek, Catriona Vine,
Martin Wasp*

Açılış Konuşmaları **Prof. Dr. Ahmet İnsel¹** Tarafından Yapılan Açılış Konuşması

Prof. Dr. Ahmet İnsel: Öncelikle bu etkinliğin düzenlenmesinde katkısı olanlara ve sizin gibi Ankara, İstanbul ve ülkenin diğer farklı yerlerinden Urfa'ya bu etkinliğe katılmak üzere gelen herkese çok teşekkür etmek istiyorum. Bugün burada sizlerle birlikte olmak harika bir duygu. Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) son derece önemli çalışmalar yapıyor ve bugün düzenlenen etkinlik benzeri faaliyetler de kurumun çalışmalarının önemli bir kısmını kapsıyor. Bugün düzenlenen etkinlik yuvarlak masa toplantıları dizisinin altıncı etkinliğidir. DPI tarafından düzenlenen ilk yuvarlak masa toplantısı 2011 yılında '*Kadınların barış süreçlerindeki rolü*' üzerine İstanbul'da düzenlenmişti ve o toplantıda Türkiye'deki kadınlarının bu anlamda karşılaştığı sorunlar üzerine durulmuştu. Bunun akabinde yine İstanbul'da başka bir yuvarlak masa toplantısı düzenlenmiş ve o toplantıda ise '*Barışın İnşası Süreçlerinde Medyanın Rolü*' üzerinde durulmuştur. O toplantı sonrasında yine kadınların, yerel ve ulusal medyanın ve sivil toplumun barış süreçlerindeki rolleri üzerine bir dizi diğer yuvarlak masa toplantısı daha düzenlenmiştir. Az önce ifade ettiğim üzere bugün burada bu yuvarlak masa toplantıları serisinin altıncı toplantısını yapıyoruz. Geçen yıl yine bu *zamanlarda* '*Çatışma Çözümünde Sivil Toplumun Rolü*' konulu bir diğer yuvarlak masa toplantısını İstanbul'da gerçekleştirmiştik.

1 Prof. Dr. Ahmet İnsel Galatasaray Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. İletişim Yayınları'nın Genel Yayın Yönetmenliği'ni de yapan İnsel aynı zamanda Birikim Dergisi yayın kurulu üyesidir. Çeşitli konularda basılı çok sayıda eseri bulunmaktadır.

Prof. Dr. Ahmet İnsel

Enstitü bu yuvarlak masa toplantılarının yanı sıra dünyanın başka yerlerinde çatışma sürecinden çıkmış olan toplumların içinde bulundukları durumu yerinde gözlemlemek ve onların tecrübelerinden gerekli dersleri çıkarmaya fırsat tanıyan farklı faaliyetler de gerçekleştirmektedir. Bu amaçla düzenlenen karşılaştırmalı çalışma gezilerinden birinde Türkiye'deki üç temel siyasi partinin temsilcileri, gazeteci, akademisyen ve sivil toplum kurumları temsilcilerini içeren bir heyet, farklı siyasi kesimlerin yanı sıra çeşitli sivil toplum örgütleri temsilcileriyle bir araya gelmek üzere İrlanda Adası'nın kuzeyi ve güneyini ziyaret etmiştir. Yine benzer bir heyetle Güney Afrika'ya 6 günlük bir çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak Birleşik Krallık'ta uygulanan yetki devri tecrübesini incelemek üzere Galler ve İskoçya'ya da ayrı ayrı geziler düzenlenmiştir. Bu geziler sırasında anadil ve anadilde eğitim gibi konular da gündeme gelmiştir. Enstitü bu alandaki çalışmalarını genişleterek devam ettirecektir.

Çalışmalarımızı farklı aktörlerin ortak bir girişimde buluşmasını amaçlayarak sürdürmekteyiz. Sivil toplumun sadece büyük şehirlerden ibaret olmadığına inandığımız için bu toplantıyı bugün burada yani Urfa'da düzenlemekteyiz. Urfa yavaş yavaş büyüyen ve gelişen bir şehir. Aslında çok hızlı bir büyüme potansiyeli olan bir şehirden bahsediyoruz. Barış süreci farklı ülkelerdeki örneklerden ve oradaki aktörlerin fikirlerinden faydalanması, beslenilmesi gereken bir süreçtir. Sayın katılımcılar, bugün özellikle bu toplantıya katılan büyükelçilere ve elçilik çalışanlarına da ayrıca teşekkür etmek istiyoruz. Şimdi sözü İrlanda'nın yaşadığı tecrübeye dair bir konuşma yapmak üzere aramızda bulunan İrlanda Cumhuriyeti'nin Türkiye Büyükelçisi Sayın Kenneth Thompson'a vermek istiyorum. Hepinize katılımınız için tekrar çok teşekkürler.

Büyükelçi Kenneth Thompson² Tarafından Yapılan Açılış Konuşması

Büyükelçi Kenneth Thompson: Bu sıcak ve içten karşılama için çok teşekkür ediyorum. İrlanda son bir kaç yıldır Demokratik Gelişim Enstitüsü'nün hem Türkiye'de hem de İrlanda'da düzenlediği etkinlikleri desteklemektedir. Ben de bugün bu desteğin bir devamı olarak aranızda bulunmaktayım. Konuşmamda kısaca Kuzey İrlanda'nın barış sürecinde sivil toplumun oynadığı rolü özetleyeceğim. Öyle sanıyorum ki Sayın Maureen Hetherington ilerleyen bölümde sizlere hitaben sivil toplum üzerine yine sivil toplum perspektifinden daha bilgilendirici bir konuşma yapacaktır. Konuşmama başlamadan önce Türkiye'de çatışma çözümü yönünde gerçekleştirilen karşılıklı görüşmelerin vardıgı noktadan memnuniyetimizi ifade etmek isterim.

Çok değil bundan sadece 18 ay önce Türkiye uzun yıllardır görülmeyen bir şiddet ortamının içinde bulunan bir ülkedydi. 2013 yılının Mart ayında ilan edilen ateşkes şu anda 1 yılını doldurmuş durumdadır. Dışardan birisi olarak bu yapılan karşılıklı görüşmelerin hangi noktaya gittiği konusunda tam bir netliğe sahip olmasam da, iyi niyet havasının her aşamada hissedildiğini ve bu görüşmelerin büyük oranda da sivil toplumunun desteğini arkasına aldığıni rahatlıkla söyleyebilirim. Sürecin iyi ve sağlıklı yürümesini umut ediyoruz.

2 Büyükelçi Kenneth Thompson 2012 yılının Nisan ayından buyana İrlanda Cumhuriyetinin Türkiye Büyükelçisi olarak görev yapmaktadır. Bu görevi öncesinde Hindistan ve Arjantin Büyükelçiliği görevlerinde bulunmuştur.

Türkiye'nin içinde bulunduğu durum ile İrlanda'nın bundan yaklaşık 15 yıl önce içinde bulunduğu durum birbirlerinden çok farklıdır. Ama umut ederim ki bugün burada bulunan siz bütün katılımcılar İrlanda'nın yaşamış olduğu bu tecrübeden kendiniz için bazı önemli sonuçlar çıkarabilirsiniz.

Kuzey İrlanda çok derinden bölünmeler yaşayan ve hala bu bölünmeleri içinde taşıyan bir toplumsal yapıya sahiptir. Ancak çatışmaların başladığı 1960'lı yılların sonundan itibaren ülkedeki sivil toplumda son derece aktif bir hale gelmiştir. Sivil toplum tarafından sürekli olarak çatışmaya çözüm arayan inisiyatifler geliştirilmiştir. İnsanların çatışmaların sona ermesi talebini dile getirme açısından sivil toplum örgütleri çok önemli olmuşlardır. 1976 yılında adı Peace People³ (Barış İnsanları) olan bir sivil toplum grubu bu yönde yaptığı çalışmalar sebebiyle Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüştür.

Özellikle 1990'lı yılların başından itibaren hem Britanya hem de İrlanda hükümetleri çatışmanın taraflarıyla ilişki kurmak, aralarında güven geliştirmek, ortak bir zemin yaratmak ve çatışmaya bir bütün olarak tesir eden sorunlara yanıt olmak üzere uyum içinde bazı çalışmalar içine girmişlerdir. Hem Dublin hem de Londra hükümetleri karşılıklı olarak birbirini anlama amacı çerçevesinde çalışan kurumlara fon desteği sunmaya başlamışlardır.

3 The Peace People (Barış İnsanları) isimli sivil toplum örgütü Kuzey İrlanda'nın Belfast şehrinde bulunmaktadır. 1976 yılında bölgede devam eden şiddete bir tepki olarak Máiread Maguire, Betty Williams ve Ciaran McKeown tarafından kurulmuştur.

Sivil toplum İrlanda'daki barış sürecinde yeri doldurulamayacak çok önemli bir rol oynamıştır. Özellikle arabulucular olmazsa olmaz bir rol oynamışlardır. Barış sürecinin ilk aşamasındaki pek çok ilişkilene bu arabulucular sayesinde gerçekleşmiştir. Sürecin ilerleyen aşamalarında Kuzey İrlanda'daki siyasi partilerin birbiriyle doğrudan irtibata geçmeyi reddettiği durumlarda işte bu ikinci kanal üzerinden yürütülen ilişkilene çok önemli olmuştur. Bu aşamada sivil toplum örgütleri ve farklı siyasi partilerin temsilcilerini resmi görüşmelerin çerçevesinin dışında bir araya getirip karşılıklı tartıştırmıştır. Bugün bizim bu toplantıda yaptığımızda o türden biraraya gelmelerin bir benzeridir.

Çok taraflı görüşmelerin bir sonucu olarak 1998 yılında Hayırlı Cuma Anlaşması ya da diğer adıyla Belfast Anlaşması (Belfast Agreement⁴) üzerine yapılan çalışmalar tamamlanarak anlaşma imzalanmış, bu sürece bütün ana siyasi partilerden temsilciler katılmıştır. Bu aşamaya bazı şeylerin tepeden insanlara dikte edildiği bir yaklaşımla ulaşılmamıştır elbette. Süreçte küçük ölçekli siyasi partiler ve sivil toplum örgütleride dikkate alınmıştır. Sürece silahlı kesimleride dâhil eden bir mekanizma oluşturulmuştur. Öyle ki bu şekilde sürece dâhil edilen silahlı kesimlerin önemli bir bölümü bunun sonucunda bir değişime uğramış, demokratik ve anayasal prensipleri kabul eden bir yöne doğru evrilmişlerdir.

4 Belfast Anlaşması 1994 yılında ilan edilen ateşkesin ardından yapılan görüşmeler sonrasında Kuzey İrlanda'daki barışı kuvvetlendirmek için 10 Nisan 1998 tarihinde sağlanan siyasi anlaşmadır. Bu anlaşma ile Kuzey İrlanda meclisi açılmış ve güç paylaşımına dayalı bir idare oluşturulmuştur. Bu anlaşma karşılığında İrlandalı Cumhuriyetçiler Kuzey İrlanda'yı oluşturan 6 eyalet ile ilgili taleplerinden vazgeçmişlerdir. Hayırlı Cuma Anlaşması'nın tam metnine aşağıdaki link üzerinden ulaşabilirsiniz: http://news.bbc.co.uk/1/hi/northern_ireland/4079267.stm

Barış süreci en temel anlamda iki kesim tarafında yani hükümet ve çatışmanın siyasi tarafları tarafından yürütülse de, sivil toplum (burada aralarında dini kesimler, spor dernekleri, hükümet dışı kuruluşlar, okullar, iş örgütleri ve yerel toplum kurumlarının olduğu çok geniş kesimleri kastediyorum) anlaşmanın imzalanıp uygulanması noktasında çok önemli bir rol oynamıştır. Kuzey İrlanda barış sürecinde her zaman olduğu gibi kadınlarda çok önemli bir rol oynamıştır. Kadınlardan oluşan ve adı Kadın Koalisyonu (the Women's Coalition⁵) olan ve sanırım temsilcileri daha önce DPI tarafından düzenlenen toplantılarda konuşan bir hareket kurulmuş ve müzakerelere katılarak barış görüşmeleri sırasında kadınların görüşlerinin ifade edilmesini sağlamıştır.

Hayırlı Cuma Anlaşması'nın sağlanmasında sivil toplum örgütleri çok önemli ve farklı roller üstlenmişlerdir. Sivil toplum örgütleri özellikle anlaşmanın insan hakları ve eşitlik, polis hizmetleri, adli reform ve dil gibi bölümleri için çok değerli bir uzmanlık kaynağı işlevi görmüşlerdir. Yerel ve uluslararası sivil toplum gruplarının sunduğu uzmanlık hizmetinin yanı sıra ortaya çıkan bağımsız sesler süreci dahada ileriye taşımıştır. Çok farklı paydaşların anlaşmanın hazırlanması sürecine katılması, her iki taraftan anlaşmayı sabote etmek isteyen muhalif kesimlerin çabalarına karşı anlaşmanın daha kalıcı ve sağlam olmasına olanak sağlamıştır. Uzlaşma sürecinin kendisinde anlaşmanın tanınmasına imkân sağlamıştır. Anlaşma,

5 Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu (The Northern Ireland Women's Coalition -NIWC) isimli siyasi parti 1996 yılında erkeklerin hakim olduğu siyaset arenasında kadınların seslerini duyurmak için kurulmuştur. Mezhepçi politika ve yaklaşımlara karşı kampanyalar düzenlemişler, yapılan ilk seçimlerde başarı sağlayarak Hayırlı Cuma Anlaşması için kurulan müzakere masasında temsil edilme hakkı kazanmışlardır.

mağdurların hatırlama hakkına vurgu yaparken onların toplumun değişim sürecine katkısının da tanınmaktadır. İrlanda'nın her iki yakasında şiddetin mağduru olmuş olan insanlara destek sunmak üzere Mağdur Komisyonları oluşturulmuştur.

Anlaşma daha sonra adanın her iki tarafında halk oylamasına sunulmuştur. Bu aşamada da sivil toplum örgütleri anlaşmanın desteklenmesine dair kendi aralarında bir konsensüs sağlayarak oldukça önemli bir rol oynamışlardır. Referandum sonrasında anlaşma halkın ezici çoğunluğunun desteğini alarak resmîyet kazanmıştır.

Hayırlı Cuma Anlaşması çok tarihi bir başarıdır ve sivil toplum bu noktada çok temel bir rol oynamıştır. Geçmişin yarattığı yıkımdan sonra Kuzey İrlanda'da birbiriyle uyum içinde yaşayan yeni bir toplumun oluşturulması noktasında sivil toplum hala çok önemli bir yere sahiptir. Şu anda doğru bir yolda ilerlemektedir ancak bütün yaraların tümüyle iyileşmesini sağlayacak olan hükümet ve sivil toplum çalışmalarının henüz uzun yıllar sürmesi gerektiği de çok açıktır.

DPI Direktör Yardımcısı ve Programlar Direktörü Catriona Vine ve İrlanda Cumhuriyetinin Türkiye Büyükelçisi Kenneth Thompson

Prof. Dr. Ahmet İnsel: Çok teşekkürler. Şimdi sözü DPI Direktör Yardımcısı ve Programlar Direktörü Sayın Catriona Vine’a vermek istiyorum.

Catriona Vine’ Tarafından Yapılan Açılış Konuşması

Catriona Vine: Herkese günaydın. Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) adına bugünkü toplantımıza katıldığınız için hepinize çok teşekkür ediyorum. Konuşmamın hemen başında DPI’nın objektif ve kapsamlı bir diyalogun başlatılması, teşvik edilmesi ve güçlenmesi noktasında sivil toplumun çok kritik ve önemli bir rol oynadığına inandığının altını çizmek isterim. Dünyanın farklı yerlerindeki barış süreçlerine baktığımız zaman sürekli bir barış sağlanmasıyla sonuçlanan bütün süreçlerin katılımcılığı belli bir oranda sağlamayı başaran süreçler olduğunu görürüz.

Barış süreçlerinin bütün aşamalarında katılımcılığı sağlama konusundaki en önemli aktör sivil toplumdur. Çünkü bu kesim toplumun bir yanısıradır. Barış anlaşmasının bütün toplumun ihtiyaç ve beklentilerini karşılayan bir özellikte olmasını sağlayacak olanda yine bu sivil kesimlerdir.

Elbette hiçbir çatışma durumu birbirinin benzeri değildir. Türkiye’deki durum bu ülkeye özgü bir durumdur. Ancak dünyanın

6 Catriona Vine Demokratik Gelişim Enstitüsü Direktör Yardımcısı ve aynı zamanda Programlar Sorumlusudur. Hem Birleşik Krallık’ta hem de uluslararası arenada ceza, kamu ve insan hakları hukuku alanlarında çalışmış bir hukukçudur. Uzun yıllar boyunca çeşitli hükümet kurumları, hükümetlerarası yapılar ve hükümet dışı kuruluşlarda görev yapmıştır.

diğer bölgelerindeki durumlara karşılaştırmalı bir metodla bakarsak hem işleyen ve işlemeyen modelleri görme şansımız hem de bu modellerin bir başka çatışmanın çözümünde uygulanıp uygulanamayacağını görme şansımız olur.

Eminim ki bu odada bulunan sizler birbirinden farklı görüşlere sahip insanlarsınız. Özellikle çatışma çözümü noktasında sivil toplumun birbirinden farklı ve son derece güçlendirici roller oynayabileceğini gördük. Toplumun bütün katmanlarındaki bireylere özellikle kadınlar, gençler, şiddet olaylarının mağdurları, siyasi mahkûmlar ve onların aileleri, eski savaşçılar ve zorunlu göçe maruz bırakılmış olan insanlara güvenli bir alan yaratma konusunda sivil toplum çok önemli bir rol oynamaktadır.

Bugün aramızda çok değerli konuşmacılar var ve onların yapacağı sunumlar aracılığıyla sivil toplumun çatışmanın çözülmesi ve bir çatışma sürecinin dönüştürülmesi sürecinde nasıl bir rol oynayacağını, hangi modelleri uygulayabileceğini dinleme şansımız olacak.

Türkiye’den konuşmacılarımız Türkiye’deki sivil toplumun nasıl faaliyetler yürüttüğünden bahsederlerken, Kuzey İrlanda’dan gelen konuşmacılarımız da oradaki çatışmanın çözülmesinde sivil toplumun nasıl bir rol oynadığından bahsedeceklerdir.

Her ne kadar Hayırlı Cuma Anlaşması bundan 16 yıl önce imzalanmış olsa da, kalıcı bir barışın tam olarak sağlanabilmesi için hala yapılması gereken çok sayıda çalışma vardır. Bu anlaşmanın

imzalanması ve sonrasındaki süreçte Kuzey İrlanda'daki sivil toplum kuruluşları çok önemli bir rol oynamışlar, yeniden şiddet sürecine dönülmemesini sağlamaya çalışmışlardır.

Kuzey İrlanda'da sivil toplumun rolü ve DPI'nın çatışma çözümünde sivil toplumun oynadığı rol konusunda geçen yıl İstanbul'da düzenlediği benzer bir toplantının raporunu içeren dosyaları size verdiğimiz flash diskte bulabilirsiniz. Diskte kayıtlı olan rapor DPI Uzmanlar Konseyi Üyesi ve Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu kurucusu Sayın Avilla Kilmurray tarafından yazılmış bir kaynak kılavuzu da içermektedir. Bu kılavuz belge Kuzey İrlanda'da sivil toplum tarafından başlatılan bir dizi inisiyatifte bahsetmektedir. DPI tarafından gerçekleştirilen bütün etkinliklerin raporlarına websitemiz üzerinden erişmeniz mümkündür. Tekrar katılımınız için çok teşekkür ediyorum.

DPI Direktör Yardımcısı ve Programlar Sorumlusu Catriona Vine, İsviçre Türkiye Büyükelçiliği Diplomatik Mısyon Yardımcısı Didier Chassot ile sohbet ederken.

BİRİNCİ BÖLÜM: Sivil Toplum Harekete Geçirmek

Konuşmacı: Maureen Hetherington⁷

Maureen Hetherington: Günaydın. Öncelikle beni Urfâda düzenlenen bu toplantıya konuşmacı olarak davet ettiği için DPI'ya çok teşekkür etmek istiyorum. Ben *The Junction* adını taşıyan 2000 yılında Kuzey İrlanda'da kurulmuş olan ve toplumlar arası ilişki ve barışın inşasını esas alarak çalışan bir inisiyatifin direktörlüğünü yapmaktayım.

Kuzey İrlanda'daki siyasal ve dini manzara konusunda ne kadar bilgi sahibi olduğunuzdan tam emin olamadığım için öncelikle size bu konularda bir ön bilgi vermek isterim. Bu vereceğim bilgilerin size benim yaptığım iş konusunda da bilgi vereceğini umut ediyorum.

Kuzey İrlanda adıyla bilinen bölge İrlanda adasının 1921 yılında bölünmesinden sonra ortaya çıkmıştır. Bu bölünme sonrasında Kuzey İrlanda Birleşik Krallık sınırları içinde kalırken, İrlanda'nın geri kalan kısmında bağımsız bir devlet halini almıştır. Hem bölünme öncesi hem de sonrası dönemde bölge nüfusunun

⁷ Maureen Hetherington Kuzey İrlanda Toplumlararası İlişkiler Konseyi Yönetim Kurulu üyesidir. Kuzey İrlanda'daki çatışmalardan etkilenen kesimlerle yakından çalışan ve 16 yıllık sivil toplum tecrübesi olan bir kişidir. Kuzey İrlanda'nın Derry yada diğer adıyla Londonderry'deki *The Junction* isimli kurumun kurucusu ve koordinatörüdür. Bu kurumsal çalışma dışında *Seeing Sense: Prejudice Challenge Resource*, *The Right to Hope Project* ve *Towards Understanding and Healing* (Görme Hissi: Önyargı ile Mücadele, Umut Hakkı ve Anlama ve İyileştirme) gibi proje çalışmalarında görev almıştır.

çoğunluğunu Hristiyanlığın Protestan mezhebine bağlı olan Birlikçiler oluşturmaktaydı. Birlikçiler bölgenin Birleşik Krallığın bir parçası olarak kalmasını istemektedirler. Azınlık durumda bulunan Milliyetçi ya da Cumhuriyetçiler ise Hristiyanlığın Katolik mezhebine bağlıdırlar ve onlarında arzusu bölgenin Birleşik Krallık'ın kontrolünden çıkıp İrlanda Cumhuriyeti'ne bağlanması ve İrlanda'nın birleşik bir ülke hale gelmesidir. Bu anayasal sorun bugüne kadar hala çözülebilmüş değildir. Her iki toplum arasında sosyal, siyasal, dini ve kültürel açıdan derin bir bölünmüşlük görülmektedir. Her iki toplumun işçi ve çalışan kesimleri ekonomik adaletsizliklerden fazlasıyla etkilenmektedir. Bu çatışmanın çok derin bir tarihsel kökeni vardır ve hiçbir zaman için soruna uygun bir yanıt ya da çözüm bulunamamış olması sorunu dahada derinleştirmiştir. Bu sebeple barışın inşası için mücadele kuşaklar boyunca devam etmiştir.

Kuzey İrlanda'daki şiddetli çatışmaların son perdesi 1969 yılında başlamıştır. 1969 yılından itibaren devam eden şiddet süreci boyunca çeşitli kereler çatışmanın sonlandırılması için girişimler yapılmış ancak 1998 yılında Kuzey İrlanda halkının % 71'inin referandum desteğini alan Hayırlı Cuma Anlaşmasının imzlanmasıyla birlikte şiddet süreci sona erdirilmiştir.

Hayırlı Cuma Anlaşması bir barış anlaşması değil, barış sürecinin bir çerçevesidir. Anlaşmada kasıtlı olarak bazı belirsizliklere yer verilmiştir. Bazı yorumcular bunu mezhepçiliğin kurumlaştırılması olarak yorumlamıştır. Ama bunun yanı sıra anlaşma yüzyıllar

boyunca varlığını sürdüren dini ve siyasal mezhepçiliğe karşı bir şeyler yapılması için gerekli olan çalışma alanınıda yaratmaktadır. Öyle ki Hayırlı Cuma Anlaşması bir tarafın Birleşik Krallık ile birliğin devam ettiğini düşünebileceği, diğer tarafında İrlanda'nın yeniden birleşmesi için bir yol haritası olarak görebileceği son derece uygun ve esnek bir dille kaleme alınmıştır. Anlaşmada gelecek için bir anlaşma olmadığı gibi, geçmişte yaşananlarla mücadele ya da mezhepçilikle mücadele içinde belirgin bir anlaşma yoktur.⁸

Anlaşma imzalandıktan bu yana geçen sürede malesef siyasetçiler henüz ortak bir gelecek imkanı sağlayacak bir strateji geliştirememişlerdir. Bu konuda iki tane strateji belgesi hazırlanmıştır ancak ikiside başarısızlığa uğramıştır. Bunlardan 2005 yılında hazırlanan *A Shared Future* (Ortak Gelecek) isimli plan siyasetçiler tarafından, 2010 yılında hazırlanan *Cohesion, Sharing and Integration* (Uyum, Paylaşım ve Entegrasyon) isimli ikinci belgede toplumla değerlendirme sürecinde nitelik olarak son derece yetersiz görüldüğü için başarısızlığa uğramıştır.

Geçen yıl ise Kuzey İrlanda Birinci Bakanlık ve Birinci Bakan Yardımcılığı⁹ Büroları tarafından *Together Building a United Community* (Kenetlenmiş Bir Toplumu Birlikte İnşa Etmek) adıyla yeni bir belge daha yayınlanmıştır. Ancak görüldüğü kadarıyla bu belge paylaşımdan ziyade mevcut toplumsal ayrışmayı teşvik eden bir

8 Bkz: Johnston McMaster, 'Ethical and Shared Remembering: A Decade of Change and Violence 1912-1922'

9 Birinci Bakan ve Birinci Bakan Yardımcısı Kuzey İrlanda idaresinin başında ki ortak yönetim makamlarıdır. Her iki makam sahibide aynı oranda güce sahiptirler ve bütün kararları ortaklaşa alırlar. Bu pozisyonlar 1998 yılında imzalanan Belfast Anlaşması sonrasında oluşturulmuşlardır.

mantık örgüsüyle hazırlanmıştır. Bu belge toplumsal bölünmenin yada ayrışmanın çok basit bir analizini yaparak toplumsal ilişkiler önündeki en büyük engelein fırsat eşitliği olduğundan bahseder. Bence bu hatalı bir analizdir. Bu analiz mezhepçiliğe, çatırdamış toplumsal yapıya ve bunun tarihsel kökenlerine dokunmamaktadır. Buna ek olarak bu belge toplumsal ilişkilerin bizzat bu kurumlaşmış mezhepçi sistemin bir parçası olan siyasetçiler tarafından merkezi olarak idare edilmesi gerektiğinin işaretlerini de vermektedir. Bizim yani barışı inşa etmesi gereken insanların, içinde çalışması gereken koşullar bunlardır. Önde gelen barış teoristlerinden Johan Galtung,¹⁰ bu tür durumları ‘olumsuz barış’ diye tanımlamaktadır. Buna göre şiddet ya sona ermiş ya da kontrol altına alınmıştır ancak sorunun kaynak ya da sebeplerine henüz bir yanıt bulunamamıştır.

Çalışmalarımızın etkili olabilmesi için aşağıdaki öğelere ihtiyaç vardır:

- **Diyalog:** Bütün toplumsal kesimleri içeren ve toplumlar arasında karşılıklı saygıya dayalı bir diyalog ve sivil düşünce zemininin yakalanmasını sağlayacak koşulların oluşturulması. Farklı görüş ve perspektifleri duyabilmek açısından diyalog son derece önemlidir. Toplum olarak nereden gelip nereye gittiğimizi daha iyi anlamak açısından da diyalog çok önemlidir.

¹⁰ Johan Galtung Avrupa’da barış çalışmalarının babası olarak bilinir. 1959 yılında Oslo Barış Araştırmaları Enstitüsünü kurmuş, 1964 yılında ise Barış Araştırmaları Dergisini çıkarmaya başlamıştır. 1969 yılında Oslo Üniversitesi tarafından Savaş ve Barış Enstitüsüne başkan olarak atanmış ve bu ünvanı alan dünyada ki ilk kişi olmuştur. Olumsuz barış teorisini 1967 yılında yazdığı ‘Theories of Peace: A Synthetic Approach to Peace Thinking,’ isimli makalede açıklamıştır. Bu makaleye şu link üzerinden ulaşabilirsiniz: http://www.transcend.org/files/Galtung_Book_unpub_Theories_of_Peace_-_A_Synthetic_Approach_to_Peace_Thinking_1967.pdf

- **İyileşme:** Çatışma ya da şiddet dönemi sonrasında bu çatışma ve şiddet ortamından direk ya da dolaylı olarak etkilenmiş olan bireylerin ve toplumun yeniden entegrasyonu açısından iyileşme süreci çok önemlidir. Şiddetten ve çatışmadan büyük zarar gördüğü halde barış ve şiddete son çağrısı yapan insanlar bu aşamada umudun ve değişimin temsilcileri haline gelebilirler.
- **Mesleki Eğitim:** Çok daha geniş bir etkide bulunmak açısından mesleki eğitim için kaynak yaratmak ve destek teklifinde bulunmak özellikle stratejik düzeyde çok önemlidir.
- **Ortaklaşa Çalışma:** Pratik olarak koşulların uygun olduğu dönemde ve mümkün olacak bir oranda yapılacak ortak çalışmalar barışının inşası yolundaki çalışmalarını dahada güçlendirir ve etki alanını genişletir.
- **Politika Geliştirme:** Kökenleri eskiye dayanan sorunlara yeni ve alternatif yaklaşımlar gerçekleştirmek için karar organları ve politika geliştiren kesimler üzerinde etki oluşturmaya çalışmak oldukça önemlidir.

Yukarıdaki pratikleri gerçekleştirebilmek için şu aşağıdaki prensiplerin mutlaka takip edilmesi gerekir:

- İlişki kurma yoluyla güven inşa etmek, etik çalışmak ve her zaman ortak ve daha geniş bir esası hedeflemek.

- Üzerinde çalışılacak projenin gerektirdiği bilgi ve yeteneklere sahip olmak. Eğer ciddiye alınmak istiyorsak önce kendimizi ciddiye almalıyız. Kapasitemiz, yeteneklerimiz ve bilgilerimizi sürekli olarak geliştirmeliyiz.
- Çalışmalarımızda disiplinler arası yaklaşım uygulamak, karmaşık sorunların çözümü için farklı girdi, metodoloji ve çözümlere ihtiyaç olacağını kabul etmek.

Barışı inşa etmek isteyen kesimlerin pratik düzeyde siyasal çerçevenin sunduğu sınırlar içinde çalışması gerekmektedir. Ancak barış sadece politikacılara bırakılmayacak kadar çok önemli bir konudur. Akademi, kiliseler, özel sektör, ana paydaşlar, toplumun kendisi ve bizzat gönüllüler sektörüyle, katılımcı ve paylaşımcı bir toplumsal ortam yaratmak için sorumluluk almalarını sağlayacak düzeyde görüşmeler yapmak gerekir. Etkili bir demokrasinin yoksunluğu ve statükoyla mücadele için alternatif ses ve görüşlere kendilerini ifade edecekleri platformlar sağlamak gerekir. Geçmişle etkili bir şekilde yüzleşmek, mezhepçilikle mücadele, haklara saygılı ve katılımcı bir toplum yaratmak gibi temel konularda kamusal bir söylem yaratabilmek için toplumunun bütün katmanlarında sivil bir düşünme ve tartışmaya olanak yaratacak alanlar yaratmak gerekir.

Barışın inşaatı için yukarıda bahsettiğim unsurları içeren 3 çalışmamızdan bazı örnekler vermek istiyorum:

Proje 1: Anlayış ve İyileştirmeye Doğru

Anlayış v İyileştirmeye Doğru (Towards Understanding and Healing) isimli projemiz hikaye anlatımı ve diyalog yoluyla geçmişin üstesinden gelmek amacıyla hazırlanmış bir projedir. Projeye yakın döneme kadar devam eden şiddet ortamından etkilenen bireylerin ve toplumsal kesimlerin sorunlarına yanıt olunmak arzulanmaktadır. Biz spesifik anlamda insanlara gelip kendi hikayelerini güven içinde diğer insanlara anlatabilecekleri, bunun yanı sıra diğer insanların hikayelerini ya da doğrularını da dinleyebilecekleri bir alan yaratmak istiyoruz. Kuzey İrlanda'nın sahip olduğu yaygın kültür ve tarih dikkate alındığı zaman bir kişinin son 35 senenin bütün hikayesini anlatması mümkün olamaz. Bu proje Kuzey İrlanda'daki birbirinden farklı hikayelerin sahiplerini biraraya getirerek bir Kuzey İrlanda hikayesi oluşturmak, bu sayede hem geçmişin mirasını, hem de geleceğin potansiyelini anlamak için gerekli olan ihtiyaca vurgu yapmaktadır.

Aradan geçen yıllar içinde proje iki önemli tartışmaya olanak sağlamak üzere iki uçlu bir yaklaşım geliştirmiştir. Tam desteğin olduğu bir ortamda yapılan hikaye anlatımı sayesinde katılımcılar hem kendi kişisel hikayelerini anlatırlar hem de diğer insanların bu yöndeki hikayelerini dinlerler. Diyalog sayesinde katılımcılar Kuzey İrlanda'daki çatışma için hayati önemde olan sorunlara karşı daha etkili görüş alışverişinde bulunma imkanı bulmaktadır. Bu projenin en önemli faktörlerinde birisi çalışmaya son derece geniş toplumsal kesimlerin katılmasını sağlamsıdır. Örneğin devlet ya

da silahlı grupların şiddetine maruz kalan mağdurların yanı sıra, asker, polis, eski silahlı militanlar gibi kesimlerde katılmaktadır. Bunun yanı sıra Kuzey İrlanda dışında bulunan ama buradaki çatışmalardan etkilenen kesimlerde (Birleşik Krallık ve İrlanda Cumhuriyeti mesela) projeye dahildir. Proje kapsamında geliştirilen buluşmalarda en önemli konu güvenlidir.

Hikaye anlatımı ve diyalog her ne kadar özgün yöntemler olmasalarda, özellikle Kuzey İrlanda bağlamında proje kapsamında yapılan çalışmalar son derece özgün yöntemlerdir. Çalışma tümüyle kapsayıcı bir çalışmadır ve başka herhangi bir şekilde duyulmasına imkan olmayan yaklaşımlar güvenli bir ortamda açıkça paylaşılır. Pratik uygulaması diğer uluslararası modellerden alınan çalışmada, çatışmadan dolayı travma yaşayan insanların yaşadıkları kabul edilmekte, yine aynı şekilde 'diğerlerinin' yaşadıkları da anlaşılmaktadır. Hikaye anlatımı ve diyalog, çatışma sonrası dönemi yaşayan bir toplumda bireylerin birbirlerinin tarih, kültür, siyaset ve insani yanlarını anlamaları açısından çok önemlidir. Ancak bu tür süreçler çok hassas süreçlerdir ve çok ciddi bir dikkate ve aynı oranda hazırlığa ihtiyaç duyarlar. Hikaye anlatımı ve diyalog bizim toplumumuzda genelde yaşanmayan bir şeye, yani insanların birbirlerini daha derinden anlamasına imkan verdiği içinde ayrıca çok etkili yöntemlerdir. Bu sürecin bireyler üzerine hemen bir etkisi olabileceği gibi uzun süreye yayılmış bir etkiside sözkonusu olabilir. Bireyler bu sayede bir rahatlık ve iyileşme duygusuna sahip olabilir, Bunun yanı sıra farklı insanlar ve kültürlere de açık hale gelirler. Hikaye anlatımı ve diyalogun topluma etkisi çok büyüktür

çünkü uzun bir süreden sonra bir kere insanlar birbirlerini yeniden insani açıdan kabul ettiklerinde ileride yeniden şiddete dönmek çok zor olacağı gibi ortaklaştırıcı bir topluma doğru harekette daha da kolaylaşacaktır. Biz bu proje sayesinde Kuzey İrlanda'daki farklı toplumlardan insanların geçmişe dair birbirlerinin perspektiflerini daha kolay duyduklarını ve gelecekte daha barışçıl bir toplumun kurulabilmesi için geçmişin bıraktığı acı ve mirası daha rahat anladıklarını gözlemledik.

Şu anda bu projenin çalışmalarını daha ileri düzeye taşımak için bir başka proje üzerine çalışmaktayız. Geçmişle nasıl hesaplaşılacağı üzerine bir siyasal anlaşma olmadığını dikkate aldığımızda, konunun taşıdığı yasal boyutlarda dikkate alınarak onarıcı hukuk modeline dayalı bir şekilde hakikatin elde edilmesi için toplumsal kesimler ve gönüllü kesimler üzerine zaruri olarak görev düşmüştür. Bu güne kadar bu proje kapsamında kişisel açıdan öyküler paylaşılmış, bu öyküler kayda alınmış, piyes haline getirilmiş ve DVD şeklinde hazırlanmıştır. Yeni hazırlanan proje öneri ise insanlara kontrol altında olan ve aynı zamanda desteklenen bir kamusal alanda sözlü beyanda bulunma imkanı vermeye dayanmaktadır. Güney Afrika'da kurulan Hakikat ve Uzlaşma Komisyonun ülkenin her yanından hikayeleri toplama esasına benzer olarak tasaralan bu yeni modelin Kuzey İrlanda'nın her yanına ulaşması, bir yandan her bir hikayeye ulaşırken öte yandan da güvenilirlik ve kabulü temsil etmesi amaçlanmaktadır. Yarı resmi bir formatta olacak olan bu çalışmada hem katılanların çabasına hem de hatırlanılanların anısına saygıyı ifade edecek ritüeller sergilenecektir.

Güney Afrika modeli olgusal ve tıbbi gerçeklerinde ötesine geçerek ‘birbirinden ayrı hakikatları’ kabul etmiş, resmi mekanizma süreçleri eksik olmasına rağmen bu birbirinden ayrı hakikatlerin herbirine bir kabul kazandırmıştır.

- **Olgusal veya Tıbbi Hakikat** – Çoğunlukla nesnel hakikat olarak adlandırılır.
- **Sosyal veya Diyalojsal Hakikat** – Diyalog yoluyla elde edilen hakikat.
- **Kişisel veya Öyküsel Hakikat** – Bireylerin (hem mağdurlar hem de sorumlular) yaşanan bireysel ya da öznel bir tecrübeye ilişkin sessizliği kırmak için toplumla iletişime geçecek yöntemleri kullanmasıdır.
- **İyileştirici ve Onarıcı Hakikat** – Hasarın tamiri ve yeniden ortaya çıkmasının engellenmesi.

Bu proje yukarıda bahsettiğimiz hakikat şekillerinin hepsini içermektedir çünkü eğer geçmiş ile bir şekilde uzlaşmabilmek istiyorsak söylenmesi gerekenin söylenmesi ve kamusal alanda yerini bulması gerekir.

Ancak bu aşamada onarıcı hukuk ile cezalandırıcı hukuku birbirinden ayırmak fayda sağlar. Batı toplumunun cezalandırıcı hukuk üzerine yoğunlaşmış olması geçmişten gelen şiddetten

uzaklaşma çabasına çok fazla yardımcı olamamaktadır. Yukarıda da ifade ettiğim üzere bu proje ile amaç onarıcı hakikatı paylaşmak, katılımcıları da bunu keşfe davet etmektir. Mesela Sıkıntı Yıllarının bireysel ve toplumsal düzeyde yarattığı hasarı ortadan kaldıracak hakikatler nelerdir sorusu bununla ilgilidir.

Anlayış ve İyileştirmeye Doğru¹	Tanıklık / Onarıcı Adalet²	Resmi / Yasal Süreçler
Gayriresmi	Yarı Resmi	Resmi ve Yasal
Bireysel	Bireysel, Toplumsal, Sosyal	Avukatlar, Yasal Süreç
İşleme	İşleme	Adalet? Cezai Adalet?
Anlayış	Kabul etme	Travma ve Travmanın tekrarlaması sözkonusudur
İyileştirme	İyileştirme ve Kabul	Bilinmez ve Belirsiz sonuç?

Proje 2: Etik ve Paylaşımçı Hatırlama: Anmanın Yeni Şartları - 1912-1922 Arası İrlanda'da Şiddet ve Değişimin Son 10 Yılı'nı Hatırlamak¹¹

The Junction isimli kurulaşmamızın yakın dönemde başlattığı bir program 'Etik ve Paylaşımçı Hatırlama 1912-1922' adını taşımaktadır. Bu program bundan 100 yıl önce İrlanda'da gelişen olayları eleştirel olarak inceleyen bir eğitim programıdır. 1912 ile 1922 yılları arası dönem İrlanda'da askeri siyasetin ve acımasız bir şiddetin hakim olduğu bir döneme işaret eder. O dönemde yaşanan olaylar 20. yüzyılın geri kalan dönemini biçimlendirirken, hem İrlanda'nın kendi içindeki ilişkileri değiştirmiş hem de İrlanda ile Britanya arasındaki ilişkiler üzerine gölge düşürmüştür. 2012 yılının başında yani bu önemli olayların 100. yılında bazı anmalar yapılmıştır. O 10 yıllık sürecin geride bıraktığı çok büyük bir miras vardır. Daha öncede bahsettiğim üzere İrlanda adası 1921 yılında bölünmüş ve ortaya çıkan anayasal sorun hala toplumun yakasını bırakmamıştır. Bu 10 yıllık dönemin bize bıraktığı şiddet kültürü 1969 yılında yeniden patlamış ve yaklaşık 30 yıl boyunca devam etmiştir. Öyle ki bazı kesimler yakın dönemdeki şiddet sarmalının aslında 1912-1922 yılları arasındaki o dönemin bitmemiş işinin devamı olduğunu söyler. 1921 yılındaki parçalanmadan çok daha önce varlığı ortaya çıkan mezhepçilik ise hala devam etmekte ve Kuzey İrlanda toplumunu bölmektedir. Bu mezhepçiliğin aşırı hali kendisini nefret, şiddet ve yobazlık şeklinde göstermektedir. 100. yıldönümüyle ilgili konu anmanın nasıl yapılacağıydı. Bu

11 Bu projenin başlatıcısı *The Junction* isimli kurumda Araştırma yazarı ve Halk Eğitim uzmanı olarak çalışan ama aynı zamanda Dublin'deki Trinity College'de öğretim görevlisi olarak çalışan Dr Johnston McMaster'dır.

amaçla düzenlenecek olan etkinlikler gençleri şiddet ortamına tekrar çekermiydi? Riskler ortadaydı. *Erik ve Paylaşımçı Hatırlama* bugünün ihtiyaçlarına, korkularına yanıt verecek şekilde geçmişin hatırlanması yaklaşımını önermektedir. Anmanın tarihten ziyade psikolojiyle ilgili olması gerekir. Bunun yanı sıra, şiddet, siyasal ve kültürel farklılıkları çözmek için şiddetin kullanılması gibi konulara ilişkin akla gelen kritik ve etik sorularda vardır. Geçmişe etik ve ortaklaştırıcı yaklaşımın merkezinde ise diğer insanların hikayelerini dinlemeye, farklı hikayelere özellikle de geçmişe dair yaklaşımları değiştirebilecek bilgiye açık olmak, kabul edilmiş olan kurallarla mücadele edebilecek bir yapıda olmak gerekir. Tek bir tane İrlanda tarihi olmadığını, aslında birden fazla İrlanda tarihi olduğunu, tarihe farklı yaklaşım ve yorumlamaların olduğunda kabul etmek gerekir. Bunların hepsini beraber yapmamız, geçmişini ortaklaşa keşfetmemiz gerekir.

Bu proje ve yaklaşıma bugüne kadar aldığımız olumlu tepkiler çok etkileyicidir. Çalışmalarımız sırasında yerel siyasal organlar, siyasetçiler, toplumlararası ilişki ve kalkınma grupları, kültürel ve dini topluluklarla birlikte çalıştık. Çalışmanın başından bu yana yaklaşık 7.000 kişi ile irtibata geçmiş olduk. Yaklaşım ve politikalar etkili olduğu gibi seminer, çalışma atölyeleri ve kurslara talepte çok yüksek bir orana erişmiştir. Bir kaynak kılavuzu ve bir kaç kitap basılmış, çok sayıda eserde basılmayı beklemektedir.

Çalışmamız sırasında bazı insanlar hali hazırda tarihin o dönemi

hakkında ya hiç bir şey ya da çok az şey bildiğini ifade etmiştir. Bu insanların okulda İrlanda tarihi hakkında öğrendikleride çok ciddi oranda eksik şeylerdi. Belki de insanlar geçmiş tarihi keşfetmeye başladıklar için yakın dönem tarihine eleştirel bakmayıda kendilerine daha fazla bir hak olarak görmektedirler. Normalde insanlar yakın dönem tarihini daha olgunlaşmamış bir dönem olarak görürler ve bu dönemle kısa bir süre içinde dahi olsa yüzleşmenin yaşandığı çok sıklıkla görülen bir şey değildir. Yakın geçmişe yönelişle birlikte, 1969 yılında başlayan şiddet sürecine ve akabinde gelen dönemlerede bakılmaktadır. Geçmişle bu türden bir ilişkilenenin bir diğer faydasıda gelecek üzerine bir büyüteç tutmasıdır. Sonrasında da genelde daha iyi ve ortaklaştırıcı bir geleceği nasıl inşa edebileceğimize dair bir tartışma ve diyalog süreci başlamaktadır. Bu bahsettiğim ve çok sayıda insanı etkileyen proje, bir sivil toplum projesidir. Eğitim görüp yeteneklerini geliştirmiş kolaylaştırıcılar sayesinde projenin etkisi mutlaka daha da artacak ve toplumun bütün katmanlarına erişecektir.

Bu projenin bir yan yansıması olarak *Ataerkillik : Şiddet ve Cinsiyete Dayalı Adalet* konusuna yoğunlaşan eğitim programı ve onunla ilgili kaynakları geliştirmekteyiz. Silahlı şiddet ile cinsiyete dayalı şiddet arasında çok ciddi ve güçlü bir bağlantı vardır. Bu eğitim programı aracılığıyla ataerkilliğin kökenlerini ortaya çıkarıp onu 21. yüzyılda hangi bağlama oturtacağımıza bakacağız ve çatışma ile şiddet ortamı içinde kadınlara yönelik olarak devam eden şiddeti inceleyeceğiz.

Proje 3: Bir Sığınak Şehrin Geliştirilmesi¹²

Çatışma olduğu dönemlerde her iki tarafın korunma ve sığınma yeri olarak kabul ettiği yerlerin varlığı Avrupa'nın tarihsel bir gerçeğidir. Bu yerler daha çok kiliseye ait olan yerlerdi. Eğer düşmanlarından kaçan insanlar bu tür sığınma alanlarına erişebilirlerse orada kaldıkları sürece kendilerine hiç bir zarar verilemezdi. Bizim şehrimizde de bu fonksiyonu 5. yüzyıla kadar eskiye giden dünyanın en eski manastırlarından bir tanesi böyle bir sığınma yeri olarak kullanılmıştır.

Günümüzde sığınak şehrinin kılavuz ilkeleri daha güvenli ve kapsayıcı bir toplumda yaşama, öğrenme, sosyalleşme ve birlikte çalışma esaslarına dayanmaktadır. Hâlihazırda uygulanan bu proje, birlikte çalışma, işbirliği, birlikte yaşama ve birbirimizle nasıl ilişkilendiğimiz gibi alanları içermektedir.

Dünya da liderlik vasfının nasıl yerine getirildiği, evrendeki kaynakların nasıl idare edildiği ve insanların birbiriyle nasıl bir bağ içinde olduğuna dair bir dizi prensip ve değer geliştirilmesinin gerektiği gerçeği küresel düzeyde her geçen gün daha fazla kabul görmektedir. Bu hem yerel hem de küresel bir ihtiyaçtır. Bizim buradaki kaygımız yerele ilişkindir. Ayrıca küresel anlamda geçerli kabul edilecek bir dizi prensibin mevcut olmadığını, karmaşık yerel sorunlara dair bu tür prensipler geliştirmek için geniş oranda

12 *Sığınma Şehri kavramı The Junction isimli kurumun yönetim kurulu üyesi Seamus Farrell tarafından 21 yüzyılda haklara saygı duyan ortaklaştrıcı bir toplum yaratılması amacıyla geliştirilmiştir.*

diyaloğa ihtiyaç olduğunu kabul etmek gerekir. Bu karmaşık süreç içinde yakın geçmişin mirası, sokaklarımıza ve işyerlerimize yayılmış olan çoğulcu kültür, etnik köken ve inancın yanı sıra giderek artan oranda gerçek bir yoksulluğa sebep olan ekonomik bağlamı saymak mümkündür. Bu tür durumların herkes için iyi sonuçlar doğurmasını sağlamak için değerler, öncelikler ve prensipler üzerine konsesüs sağlamak gerekir ve bunun kendisi son derece büyük bir sorumluluktur.

Bunun yanı sıra hem bireysel anlamda siyasetçilere hem de onların parçası olduğu siyasi partilere yönelik olarak yerel ve ulusal seçimler bağlamında etik kodlar geliştirilmelidir. Bu kod bahsettiğimiz bu prensiplerden oluşur. Kuzey İrlanda'da gerçekleştirilen geniş sohbetler sonucunda bu etik kodlar ya da prensipler ülkede hükümetin herhangi bir safhasında görev almak isteyen insanlar için üzerinde pazarlık yapmaya imkan olmayan prensipler olarak belirlenmiştir.

Sığınak Şehri Etik Kodları, Kuzey İrlanda'nın Derry/Londonderry bölgesinde bireyler, resmi kurumlar, eğitim kurumları, siyasi yapılar, inanç toplulukları ve diğer kesimlere tam bir talimat olarak vermiştir. Ortaklaşırıcı ve birbirinin haklarına saygı duyan bir toplum oluşturma çabası yukarıda ifade edilen prensiplere ciddi, samimi ve tavizsiz bir bağlılık gerektirir.

Öte yandan önerilen etik kodlar özel olarak siyasi müesseselere yöneliktir. Bu kodlar sivil toplumun siyasi müesseseleri

sorumluluklarından dolayı sorgulamalarında bir araçtır. Yasal yapılanmanın eksik olduğu noktada sivil forum gibi yapılar oldukça önemli görülmektedir. Eğer geçmişle ilişkili olarak hakikatin ortaya çıkarılması ve mezhepçilik gibi toplumun temel sorunlarına bir yanıt bulunamazsa bu sorunlar dönüp dolaşıp geri gelecek ve yeni kuşakların yaşamında da varlığını sürdürecektir.

Bu açıdan bakıldığında Sığınma Şehri uygulaması zayıf durumda olan, marjinalleştirilmiş ya da izole edilmiş, sığınacak bir yere ihtiyaç duyan yereldeki bireylerin ihtiyacına yanıt olacak içerici bir yaklaşımdır ve insanlar burada kendilerini güvende, üzerine titrenilen ve kabul edilen bireyler olarak görürler. Sığınma Şehri genel anlamda katılımcı, kabul eden ve birbirinin haklarına saygı gösteren bir toplum yaratma çerçevesine sahiptir.

Size anlattığım bu projelerin kapsamı elbette Türkiye'deki kavram çerçevesinden farklıdır. Bunun farkındayım. Ancak size bahsettiğim bu projeler geleceğimize şekil verme sorumluluğunu çekinmeden üzerine alan, barışın inşa edilmesinin uzun bir süreç içerdiğine inanan, olumlu barışın toplumun mentalitesi ve davranışlarını değiştirmeyi içeren uzun bir süreç olduğunun farkında olan sivil toplum tarafından gerçekleştirilmiştir. Eğer buna hassasiyet göstermez, bütün toplum ve vatandaşlar adına sesimizi çıkarmazsak işte o zaman hepimizin arzu ettiği barışçıl bir geleceği hiç bir zaman yaratamayız.

Maureen Hetherington Urfa'daki yuvarlak masa toplantısı sırasında katılımcılara hitap ederken

Konuşmacı: Yrd. Doç. Dr. Talha Köse¹³

Yrd. Doç. Dr. Talha Köse: Öncelikle beni bu toplantıya konuşmacı olarak çağıran DPI'ya ve benden öne sunum yapan konuşmacılara çok teşekkür etmek istiyorum. Adım Taha Köse, çatışma analizi üzerine çalışan bir akademisyenim. Temel olarak üzerinde çalıştığı konular Türkiye'deki barış süreci, Alevi kimliği ve bu konulara etki eden kültürel öğelerdir. Sunumumda sivil toplum konusuna değineceğim ve son 50-60 yıllık dönemde bu alanda neler yaşandığından bahsedeceğim. Barış süreci aktiviteleri ve çatışma analizi çalışmaları ilk kez 1950 ve 60'lı yıllarda başlamıştır.

¹³ Yrd. Doç. Dr. Talha Köse İstanbul Şehir Üniversitesi'nin İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Çok sayıda yazılı eseri bulunan Talha Köse yoğunlukla Türkiye'deki etnik ve mezhepsel çatışmalar ve dış politikada çatışma çözme metodları gibi konular üzerine yazmaktadır.

O zaman barışın bilimsel bir temeli olup olmadığı sorusuna yanıt aranmaktaydı. 1960'lı yıllardan itibaren de konunun pratik yönü ile ilgilenen kesimler bu çalışmalara dâhil olmaya başlamışlardır. Bugün bu tür toplantılarda kullandığımız kavramlar ve kaynaklar aslında o dönemin bu bilimsel düşünürleri tarafından geliştirilmiştir diyebiliriz. Bu düşünürler sayesinde çok sayıda barış anlaşmasının yapılmasında sağlanmıştır.

İkinci diplomasi alanı dediğimiz alanda daha fazla yer kaplamaya başlamıştır. Hükümetlerin etkisiz kaldığı yerlerde barışın inşaa ve hatta hükümetin kurulması gündemin en önemli maddeleri haline gelebilmiştir. 1960'lı yılların ortalarından itibaren sivil toplum örgütlerinin barış süreçlerine verdiği destek dahada güçlenmiştir. Günümüzde devletler ve büyük ölçekli kurumlardan ziyade yerel sivil toplum kurumlarının özellikle çatışma sonrası dönemde istikrarın sağlanması gibi çalışmalarda en önemli aktör ve paydaş haline geldiklerini görmekteyiz. Geldiğimiz noktada çok önemli tecrübeler elde edilmiş, oldukça değerli akademik ürünler ortaya çıkarılmıştır.

Şimdi izin verirseniz bazı paylaşılmış prensiplerden bahsetmek istiyorum. Dikkate alınması gereken ilk gerçek çatışmanın bir kavram olarak hiç de kötü bir kavram olmadığıdır. Çatışma değişime olan istekten meydana gelmektedir. Eğer biz bu isteğe yön verip doğru bir kanala aktarabilirsek o zaman ortaya çıkabilecek muhtemel değişimin farkına daha rahatlıkla varılabilir ve bu durum bir avantaja dönüştürülebilir. İkinci konu ise temel insan

hakları, insanoğlunun ihtiyaçları ve belli ekonomik kriterleri elde etmek sözkonusu olduğu zaman, bu gereksinimlerin karşılığı yerine getirilmediği sürece isterse ortada bir barış süreci mevcut olsun bu sürecin kalıcı ve sürdürülebilir olması mümkün değildir. Bir diğer şey ise şiddetin çok katmalı bir fenomen olduğu gerçeğidir. Fiziksel şiddetin gıyaben ortadan kalması olumsuz barış dediğimiz sürece katkı sunan şiddet yapısının gizli kalmasına sebep olabilir. Eğer şiddetin her bir farklı katmanı ile mücadele etmezseniz doğrudan bir barışı sağlayamazsınız. Yapısal şiddet toplumun farklı kesimlerine işleyebileceği için, barışı elde edebilmek için bizim bunun üstesinden gelmemiz gerekmektedir. Öyle ki siyasal bir çatışma bir süre sonra toplumsal bir çatışmaya dönüşebilir. Özellikle Batı'da yaşayan Türkler ile Kürtler arasında artan gerilimi önlemek için ülkenin batısında bazı önlemler almak gerekir.

Eğer bir çatışma başlamışsa o süreci tersine çevirmenin imkanı yoktur. Burada yapılması gereken yeni bir toplumsal statünün inşa edilmesidir. Bu statüde ancak paydaşlar tarafından inşa edilebilir. Barış anlaşmasının sağlandığı yerler arasında Güney Afrika, Bosna Hersek ve Kuzey İrlanda'yı sayabiliriz. Yeni bir süreç inşa etmek çok kolay bir şey değildir. Bir barış anlaşmasının kalıcı olabilmesi için barış ihtimalinin halk tarafından yani toplumun tabanını oluşturan insanlar tarafından kalpten kabul edilmesi gerekir. Barış anlaşmalarının tarihine baktığınız zaman çok sayıda anlaşmanın daha ilk beş yıllık dönem için başarısız kalıp çöktüğüne tanık olursunuz. Eğer bir toplum bu anlaşmayı içselleştirmemişse bu tür anlaşmalar fazla dayanamaz çökerler. Başarıya ulaşamayan barış

anlaşmalarıda daha sonra sorunu eskisinden daha kötü bir hale getirebilirler.

Bir diğer konuda uzun döneme yayılmış olan çatışmalar, çatışmanın devam etmesinden faydası olan, savaştan beslenen kesimlerin ortaya çıkmasına sebep olur. Bu türden uzun süreli savaşlar bir savaş ekonomisi oluştururlar. Eğer paydaşlar savaşı kendi ekonomik güvenliklerini korumak için hayati görürlerse o zaman barışı sağlamak güçleşebilir. Bir yandan bu aktörlerin sürece dahil edilmesi gerekirken, kalıcı bir barışın sağlanabilmesi içinde toplumun en alt katmanındaki kesimlerle bir işbirliği içine girmeleri sağlanmalıdır. Bana göre Türkiye'nin uyguladığı Akil İnsanlar Heyeti¹⁴ çalışması son derece başarılı geçmiştir. Ancak daha geniş bir katılımcılığı sağlamak için okullar, sivil toplum örgütleri ve elit kesimler düzeyinde daha fazla çalışma yapmak gerekir.

Barış sürecinin başarıya ulaşabilmesi için dikkate alınması gereken bir diğer konuda uluslararası kurumlar, kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri gibi uluslararası özellikteki aktörlerin sürece dahil edilmesidir. Örneğin Avrupa Birliği bizim yaşadığımız çatışmaya yeni bir vizyon ve perspektif geliştirebilir. Aynı şekilde Afrika Birliği de Afrika kıtasında yaşanan çatışmalar için arabulucu rol oynayabilir. Çatışmalardan çıkmış ülkelerde bazı insanlar uzun vadede bu tür bölgesel ve uluslararası organları birer örnek olarak

14 Türkiye Cumhuriyeti hükümeti 2013 yılında aralarında akademisyenler, gazeteciler, müzisyenler, danışmanlar ve iş dünyasından uzmanların olduğu 63 kişiden oluşan bir Akil İnsanlar Heyeti oluşturulmasına karar vermiştir. Bu heyet Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile yürütülen görüşme sürecini kamuoyuna anlatmak ve barış sürecini teşvik etmek için çalışma yürütmüştür.

hemen kabul etmeyebilir ancak bunun böyle olmaması gerekir. Bu tür dışardan aktörler ile uzun süreli bir ilişkinin kurulabilmesi için her türlü çaba gösterilmelidir.

Bir diğer konuda liderliktir. Barış ancak güçlü liderlerle mümkün olabilir. Toplumun bütününe hitap edemeyen zayıf liderliklerin risk alma potansiyeli oldukça düşüktür. Bu açıdan güçlü liderlerin olduğu ortamlarda kalıcı barış anlaşmalarının gerçekleşme ihtimali daha fazladır. Türkiye açısından değerlendirdiğimizde bizim sahip olduğumuz avantajlardan bir tanesi iki tane güçlü liderin bulunmasıdır. Liderlerin temel sorumluluğu kendilerini destekleyen insanları barış süreciyle ilişkilendirebilmeleridir. Ancak insanlar bunun yanlış olduğunu düşünüyorlar. Eğer bir lider karşı tarafın taraftarlarındaki barış sürecine katmayı becerebiliyorsa bu avantajlı bir durumdur. Barış anlaşmaları yüksek mevkilerdeki elitler tarafından imzalanır. Ancak burada önemli olan anlaşmanın imzalanması değil uygulamaya konulmasıdır. Sivil toplum örgütleri ve diğer toplumsal tabanda yer alan kesimler barış anlaşmalarının uygulanmasını sağlayacak temel bileşenlerdir. Dinlediğiniz için çok teşekkürler.

Prof. Dr. Talha Köse

Konuşmacı: Nebahat Akkoç¹⁵

Nebahat Akkoç: Herkese güneydın. Bugün burada sizlerle birlikte olmak benim için son derece mutluluk verici. Sizlere Türkiye’deki durumdan bahsetmek istiyorum. Aşağı yukarı herkes sürecin çöküp çökmeyeceğinden bahsediyor, buna dair sorular soruyor. Eylül ve Ekim aylarında bizi son derece heyecanlandıran gelişmeler oldu. Biz 2013 yılının Mart ayında başlayan sürecin kolaylıkla ‘barış süreci’ olarak adlandırılabilceğine inandık. Kadınlar olarak kafamızda çok fikir var. Ancak bu sürecin hiçbir zaman bir barış süreci olmadığını söylemek zorundayım. Biz bu sürece daha çok çatışmanın sona erdirilmesi süreci demekteyiz. Son 25-30 yıllık süreçte yaşananlar ve özellikle kadınların yaşadıkları dikkate alındığında bu süreç oldukça önemlidir ve bizde bu önemin

¹⁵ Nebahat Akkoç merkezi Diyarbakır’da bulunan ve aile içi şiddete maruz kalan kadınlara sosyal destek ve yardımda bulunan KAMER isimli kurumun kurucusudur.

farkındayız. Peki bir kadınlar olarak geri dönüp bu 25 yıllık sürece baktığımızda neler görüyoruz? Bu standart, uzun ömürlü, ulus devlet geleneği sonrasında biz kadınlar kim olduğumuzu gerçekten biliyormuyuz? Biz bu dönemde hangi süreçlerden geçtik? Ben herkesin bu türden bir fikir teyatısı sürecinden geçmesi gerektiğine inanıyorum.

Bu 20-25 yıllık dönem içinde kadınlara yönelik ciddi şiddet uygulanmıştır. Bu şiddetten ancak yüzleşmeyle kurtulmak mümkündür. Biz kadınların öncelikle şiddeti tanımlaması sonrada bu şiddetle ilişkili olarak kendinizi tanımlaması gerekir. Bu süreç bir kez başladığında onu durdurmak mümkün değildir. Bu yüzleşme süreci başladığında kökenlerinizi, dedelerinizi, genlerinizi ve daha ötesini sorgulamaya başlarsınız. İşte bu yaşanmaya başladığı zaman kadınlar karşılarındaki tabloyu daha net görmeye başlarlar. Biz bunun ilk adımının kendini sorgulamak ile başladığına inanıyoruz. Kimsiniz? Atalarınız kimlerdir? 1970 ve 80’li yıllarda hakim olan sol hareket döneminde bu felsefenin üzeri enternasyonalizm kavramı ile örtülmüştür. O dönem içinde etnik kimliğini öne çıkarmak isteyen insanlar eleştirilmiş, milliyetçi olmakla suçlanmış, kendilerine geçmişlerini kullanarak geleceği belirleme hatasına düştükleri eleştirisi yapılmıştır. Siz aldırımıyorsunuz diye geçmişin ortadan kalkmaz ki! Ancak kendi kimliğinizi bulduğunuz zaman bir dünya vatandaşı olabilirsiniz. Mesela bir gün diyelim ki ağır bir şey taşıyorsunuz ve bu durumu tanımlamak için ‘gavur ölüsü’ gibi diye bir tabir kullanıyorsunuz, hemen ertesi gün atalarınızın birer ‘gavur’ olduğunu öğrenmemenizin garantisi yok ki! İşte bu kendini

keşif döneminde bizim hiçbir zaman hiç kimsenin kendi hakkında öğrendiklerinden utanmaması gerekir. Ben bu süreçten geçtim ve bu süreç çok acı verici olabilir. Yüzlerce kadında bu tartışmaları yaptı kendi arasında. Barış sürecinin en temel bileşeni birden fazla kimliğe sahip olmaktır. Belki daha çok Türk kimliği ya da Kürt kimliğini duyuyoruz ama kimsenin bizi zorla tek bir kimlik içine sıkıştırmaması gerekir.

Savaşa tanık olmanın bireyler üzerine psikolojik etkileri vardır. Mesela kadınların sürekli gülmesi ya da gülümsemesi uygun davranış olarak düşünülmediği için kadınların kendi içinde gülümsediği söylenir. Eğitim sisteminin bize enjekte ettiği pek çok şey bizim bedeni ve zihinsel dünyamıza olumsuz etkide bulunmaktadır. Bu dolaylı yollardan vatandaşlık kimliğinde tanımlamaktadır. Savaşı yaşayan, tecavüzü ve savaşın diğer acılarını yaşayan insanlar için bedensel bütünlük çok önemlidir. Savaşa tanık olanlar ya da şiddete maruz olanların bedensel bütünlükleri zarar görmüş olabilir. İşte o sebeple bu kimliğin bulunması gerekir.

Üçüncü konu ise geldiğiniz noktadır. Ben o noktaya geldim ve size bundan bahsetmek istiyorum. Ben Diyarbakırda yaşıyorum ve benim 3'te 1'im Kürttür. Ben Kürt soruna bir destek, bir katkı sunmak istiyorum. Ancak emek sorunuda benim için önemlidir. Din üzerine çatışma ve çelişkide benim sorunumdur. Peki ben bütün bu sorunları birbirine paralel bir şekilde nasıl tanımlayacağım? Bu bütün kimlikleri kendimde nasıl eriteceğim? Diyelim ki ben Kürt hareketinin bir parçasıyım ve orada bana çok yakın bir arkadaşım

var. belki 3 ya da belki 6 ay sonra o kişi ile diyelim ki emek sorunu üzerine bir çelişki, tartışma yaşayacağım. Bu bir ihtimaldir. Bu sorunlar üzerine düşündük ve ne yapabiliriz sorusuyla karşı karşıya kaldık. Bu konuda bir farkındalık çalışması yapıldı ama biz bu çalışmaya farkındalıktan ziyade yüzleşme çalışması adını veriyoruz. Bizim bu alanda yaptığımız bütün çalışmalara rağmen ne yazık ki cinsiyet sorunları henüz temel meseleler haline gelmemiştir. Ancak eğer cinsel kimlik meseleleri temel bir konu haline gelmezse süreçte bir eksiklik vardır demektir. Bunun için belli önerilerle ortaya çıkmamız gerekir. Bu konuda çok sayıda çalışma yapılmıştır ve ben bunlarada vurgun yapmış olayım.

Bundan bir kaç ay önce Müslümanlaştırılmış Ermeniler üzerine bir konferans düzenledik. O toplantıda bir kadın bize çok güzel bir örnek verdi. O zaman o kadın çok cesurda bir şey yaptı. Önce bize içinde dayanılmaz bir şiddet olan kötü bir hikaye anlattı. Hikayeyi anlattıktan sonrada bu hikayenin gerçekte kendi ailesine ait olduğunu söyledi. Bence eğer süreçten olumlu sonuçlar elde etmek istiyorsak o zaman şiddetin sorumlularının mutlaka sürecin parçası haline getirilmeleri gerekir. Biz kişisel hikayelerin anlatılmasını son derece önemli görüyoruz. Bu tür hikayeler duyduğumda bunun oldukça önemli olduğunu, bu sözcüklerin sihirli olduğunu düşünüyorum. Kimliğimizi sadeleştirmemiz lazım. Bence bu çok önemli bir şeydir. Bu yanınızda gelip oturması için birine yer açmanız gibi bir şeydir. Diyelim Kürtsünüz, Ermenisiniz, Başörtülüsünüz ama bir kadın olarak, sadece bu kimliğiniz ile bir masanın etrafında bir araya gelmeniz mümkündür. Burada da en

önemli şey sonrasında birbirinize karşı bir empati oluşturmaktır.

Günlük yaşamınızda ve kurumsal çalışmanızda en önemli şeylerden birisi ana akım haline gelebilmektir. Kadınlar kurumunuzda hangi orana kadar yer almaktadır? Kadınlar o kurumsal ortamda ne kadar rahat çalışabiliyorlar? Geçmişte takdir olarak görülen bir davranış şimdi bir taciz olabilir. Bu tür hikayeler giderek artmakta, çok sayıda kadın ev ya da işyerlerinde tacize karşı kalmak istememektedirler. İnsan hakları ve kadının insan hakları çok önemlidir. Bana göre sivil toplum kuruluşlarının bu konular üzerine çalışmaya başlaması gerekir. Hiç bir barış süreci bileşenleri olmadığı sürece başarıya ulaşmaz. Eğer bileşenler olmazsa süreç zarar görmüş olur. O sebeple yeni bir sürece girişmeden önce bunu dikkate almamız gerektiğini düşünüyorum. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Nebahat Akkoç

Moderatör Prof. Dr. Ahmet İnsel: Bu sabahki bölümde genel bazı tecrübeleri dinleme şansımız oldu ancak bunlar temel bazı tecrübeleri tamamlayıcı özellikteydi diyebilirim. Şimdi sorularınız için sözü sizlere vermek istiyorum.

Prof. Dr. Ahmet İnsel soru ve cevap bölümünü açmıştır

Katılımcı: Sayın Maureen Hetherington, konuşmanız sırasında oldukça acı bir ifade kullandınız ve ‘barışın siyasetçilere bırakılmayacak kadar önemli olduğunu’ söylediniz. Bu çok önemli bir belirlemedir çünkü biz yıllardır barışı bekleyen insanlarız. Sizlere kendi temsil ettiğim kurumdan, Kocaeli Barış Platformundan bahsetmek istiyorum. Bu platform barış süreci başladığında kurulmuştur. Akil İnsanlar heyeti sağcı kesimlerin yaptığı protestolara rağmen bizim şehrimizde geldiler. Bu toplantının son derece iyi geçtiğini söyleyebilirim ancak devlet bizim ilimizi ziyaret ettiği için barış geldi demek son derece anlamsızdır. Biz orada barış sürecinin bizim tarafımızdan kurulması gerektiği kararını aldık. Eğer devlet bir adım atarsa toplumun devletin attığı bu adımı dahada ileriye taşıyacak adımlar atması gerekir. Devlet barışın Öcalan ile devlet arasında yapılacak konuşmalar sonrasında sağlanacağını düşünüyor ama benim bu noktada bir şikayetim var çünkü bu noktadan itibaren aslında herkes barış sürecinden kopmaktadır. Herkes bu süreci takip ediyor. Devlette bu süreci takip ediyor. Bizim sürecimizde devlet sivil toplumun süreçteki rolüne gerekli saygıyı göstermemektedir. Sizin bu konuda ne tür önerileriniz olabilir?

Ömer Faruk Gergerlioğlu

Konuşmacı Maureen Hetherington: Bizimde Kuzey İrlanda'da benzer bir tecrübemiz oldu diyebilirim. Siyasetçiler barışın temin edildiği noktada bu sürece nasıl gelindiğine dair çok sayıda konuşma yaptılar ancak bu noktaya gelinmesinde sivil toplumun oynadığı rolden bahsetmediler. Bizim örneğimizde çoğunluk başka bir şekilde varolmamız gerektiğini, şiddetin durması gerektiğini ifade etmekteydi. Sorunun paydaşlarının önde gelen kesimleride amaçlarını siyasal yollardan gerçekleştirmenin gerekli olduğunun, çünkü artık şiddetin herhangi bir sonuç vermediğinin farkına vardılar. Ancak bu siyasetçileri müzakere masası etrafında biraraya getiren, aslında bu çoğunluk kesimlerin, kamuoyunun görüşleri olmuştur. Paydaşlar her ne kadar üzerine gidilmesi gereken sorunlardan defalarca bahsetselerde sivil toplumun oynadığı rolü hakettiği oranda kabul ettiler diyemeyiz. Az önce yaptığım sunumda da belirttiğim üzere ne yazık ki bu bahsedilen sorunlardan

bir kısmı hala çözülememiştir. Kriz üzerine kriz yaşıyoruz. Çok yakın bir dönemde Birinci Bakanımız¹⁶ kendisine verilmesi gereken bir bilginin verilmediğini ileri sürerek istifa etme tehdidinde bulunmuştur mesela. Geçmişle hesaplaşmamış olması sebebiyle bu tür krizler sürekli olarak gelişmektedir. Bir yandan barış süreci topallayarak ilerlemeye çalışırken sivil toplumda barışın inşa edilmesi ve bir daha savaşa dönülmemesi için çalışmaya devam etmektedir. Aynen sizin söylediğinize benzer bir durumdur bu. Umut ederim sorunuza yanıt olabildim.

Katılımcı: Dokunulmazlık çok önemli bir faktördür. Bu konuda Kuzey İrlanda nasıl bir durumdaydı? Devlet adına ihlallerden sorumlu olanlar ile IRA militanlarına verilen genel bir af var mıydı? Eğer vardiysa bu affin etkileri neler olmuştur? İkinci sorum ise onarıcı adalete ilişkin. Anladığım kadarıyla meclisiniz hikaye anlatımı ya da diğer yöntemler yoluyla toplumun bir kesiminin yaşadığı acıları bir diğer kesime aktarmaya çalışıyor. Bu Türkiye içinde çok önemli bir konudur. Buradaki kurumlar güçleri ve sesleri zayıfta olsa toplumun bir kesiminin yaşadığı acıları diğer kesimlere duyurmak ve paylaşmak için çaba sarfediyorlar. Bir şekilde bir diyalog ortamı yaratmaya çalışıyorlar. Bildiğim kadarıyla Güney

16 Kuzey İrlanda Birinci Bakanı Peter Robinson Hyde Park bombalanması olayı ile ilgili davanın düşmesi sonrasında 26 Şubat 2014 tarihinde istifa etme tehdidinde bulunmuştur. Davanın düşme sebebi ise 1982 yılında yaşanan olaydan dolayı yargılanan John Downey isimli sanığa hakkında resmi bir arama emir olduğu dönemde Britanya hükümeti tarafından kendisinin affedileceğini vaat eden gizli bir mektubun verilmiş olduğunun ortaya çıkmasıdır. Birinci Bakan bu konuda kendisine bilgi verilmediğini, hükümetinin kendisinden saklanan bir gerçek konusunda sessiz kalmaya hazır olmadığını ifade ederek istifa edebileceğini belirtmiştir. Konuya ilişkin bir habere aşağıdaki link üzerinden erişebilirsiniz: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-northern-ireland-26352967>

Afrika’da bir Hakikat komisyonu kurulmuştur. Orada sorumlular bu Hakikat Komisyonu karşısına çıkıp ifade vermişlerdir. Bir yandan mağdurlar bu sürecin sonunda neler geliştiğinden haberdar olurken aynı zamanda toplumun diğer kesimlerinde, yani geniş kesimlerinde neler yaşandığını öğrenmesi gerekir. Sanırım bu türden bir mekanizma Kuzey İrlanda’da hayata geçirilmemiştir. Acaba sizin gibi sivil toplum kuruluşları bu türden bir çalışma yapabilirler mi? Eğer yapılırsa bu çalışma bir hakikat komisyonu fonksiyonu görürmü? Bu çalışmanın insanların yaşadığı travma ve acıların üstesinden gelmesi mümkün olur mu?

Katılımcı: DPI daha önce Güney Afrika’ya bir karşılaştırmalı çalışma gezisi düzenledi ve ben gerçekten o geziden fazlasıyla etkilendim. Toplumun mentalitesini değiştirmek açısından hikaye anlatımı elbette önemli bir şeydir ancak yeterlimidir? Bu çalışmaların yanı sıra Kuzey İrlanda’da bir hakikat komisyonuna ihtiyaç var mıdır? Bu mağdurlar açısından kabul edilebilir bir fikrimidir?

Katılımcı: Ben bu toplantıya Van Kadın Derneğini temsilen katılmaktayım. Eğer bir kadın herhangi bir ortamda yaşadıklarından bahsederse onu dinleyenler genelde bu gerçekten olmuş mudur? Doğrumudur? diye sormaya, sorgulamaya başlarlar. Van’da bir kadın öldürüldü ve insanların çoğu onun bunu hakettiğini düşünüyorlardı. Böyle düşünen insanların içinden geçenleri tezahür edebiliyormusunuz? Türkiye’de ki barış süreci elit kesimler tarafından sürdürülen bir süreçtir. Toplumsal zeminde çalışanlarla bu elit kesimler arasında bilgi değişiminin yapılması son derece

önemlidir. Peki bu bilgi aktarımı olmuş mudur? Bu süreç bütün Kürtler açısından kabul edilebilir bir şeymidir? Benim için öyle değil mesela. Bu benim sorguladığım şeylerden biridir. Bu iki grup arasında ki ilişkinin nasıl bir doğası vardır? Nasıl düzenlenebilir, nasıl bir yasal çerçeveye alınabilir? Belki bu barış görüşmeleri farklı yönlerden meseleye yaklaşan, farklı düşünen bir Kürt toplumu ortaya çıkaracaktır. Örneğin Türkiye’de ki bu süreç benim taleplerime yanıt vermiyor.

Katılımcı Zozan Özgökçe toplantı sırasında görüşlerini ifade ederken

Konuşmacı Maureen Hetherington: Hayırlı Cuma Anlaşması bütün tarafların bir masa etrafında toplanıp bulunan noktadan nasıl öteye gidilebileceğini müzakere etmelerine olanak sağlamıştır. Bu müzakere sürecinde bir sürü zorluk yaşanmıştır. Daha önce ki konuşmamda anlaşmada kasıtlı olarak bazı muğlaklıklara yer verildiğini ve bu sayede bütün tarafların sürece dahil olduğundan

bahsetmiştim. Ancak bu muğlaklıklar daha sonra ciddi sorunlar ortaya çıkardılar ve biz halen bu tür sorunlarla yüzyüze kalmaktayız. Bu sorunlu konular arasında silahsızlanma, mağdurlarla ilgili sorunlar, kadın kolalisyonu sürece dahil olmasına rağmen o alanda yaşanan sorunlar sayılabilir. Bu tür zorluklar görüşmeleri oldukça zorlaştırdı. Mağdurlar ile ilgili konuları görüşmelerin gündemine taşıyanlarda kadınlar oldu. Hayırlı Cuma Anlaşması cezaevinde ki insanların erkenden salıverilmesinide içeriyordu. İlerleme sağlanmasını en zorlayan konulardan birisi bu olmuştur. Hem Birlikçileri hem de Cumhuriyetçileri anlaşma sürecinin içinde tutmak, anlaşmaya ikna etmek için çok sayıda taviz verilmiştir. Müzakere masasının dışında, kapalı kapılar ardında yapılan işler ve anlaşmalarda vardı ki bunlar açığa çıktıkta barış süreci zorluklara sevkediliyor diyebilirim. Bunların detaylarına girmeyeceğim ama bu aralar bu tür konular giderek daha fazla açığa çıkmakta. Yanlışlar içine giren insanlara yönelik verilen bazı tavizler sebebiyle ortaya bazı zorluklar çıkmaya ve süreci zorlaştırmaya devam etmektedir.

Onarıcı adalet ile ilgili sorunuza dönersem, ülkemizde cezai bir hukuk sistemi vardır ve bu sistem mahkemeler yoluyla uygulanır. Kuzey İrlanda'da ki en büyük sorun acılar yaşayan insanlara % 100 bir adalet imkanının sağlanamayacak olacağı gerçeğidir. Öyleki biz hala kimin mağdur kiminde sorumlu olduğunu dahi bilmiyoruz. Kimin mağdur olduğuna dair tanımlayıcı bir terminoljimiz bile yok. Biz hepimiz kendimizi mağdur olarak görüyoruz. Eğer herkes mağdursa peki sorumlusu kimdir? Kuzey İrlanda'nın mevcut idaresi bu konuda bir çalışma yapmış ve bir Mağdur Komisyonu kurmuştur.

Bu komisyon insanların hikayelerini idareye anlatmalarını sağlayan bir sistem geliştirmiştir ve bence bu yararlı bir çalışmadır.

Az önce doğrudan ya da dolaylı olarak bu olaylardan zarar gören Kuzey İrlanda'da ki insanların çoğu için adaletin sözkonusu olmayacağından bahsettim. Devlet kendi yürüttüğü süreçten bir taviz vermediği için öne çıkıp 'ben sorumluyum' demeyecektir. Aynı şey silahlı örgütlere mensup insanlar içinde geçerlidir çünkü bu insanların hepsi Hayırlı Cuma Anlaşmasıyla birlikte hapishanelerden çıkmışlardır. Bu insanlar Güney Afrika'nın aksine hapisten kurtulmak için hakikatları itiraf etmek zorunda kalmadılar. Kuzey İrlanda'da gençlik dönemlerinde şiddet olaylarına karışan ama ailelerinin bunun detaylarını bilmesini istemeyen çok sayıda insan vardır. Bu açıdan bakıldığında aslında hiç bir kesimin bu hakikatin ifade edilmesi sürecinden bir çıkarı olmadığını görebilirsiniz. Birde bunun yanı sıra insanların resmen sessiz kalmayı tercih ettiği bazı toplumsal kesimlerde vardır. Sözün kısası bir adaletin sağlanamayacağıdır. Bizim önerdiğimiz ise sivil toplum üzerinden bir onarıcı adalet sisteminin uygulanmasıdır. Ancak bir kez daha açıkça ifade etmek isterim ki 'biz insanlara haketikleri adaleti veremeyiz ama onların her halükarda dinlenilmeye hakları vardır'.

Adaletin bir başka şekilde yerine gelmesi gerekir. İnsanların kendi sesini duyurması, bu seslerin kamuoyuna ulaşması ve insanların bu yolla gerçekte ne olduğunu öğrenmesi gerekir. Bizde böyle yarı resmi bir yol izlersek bu sayede insanların sesinin duyulabileceğini,

yaşadıklarının kabul göreceğini düşündük. Bu yol insanların seslerini duyurmalarını sağlayan ilk yol olmuştur diyebilirim. Biz acılar yaşamış insanların onurlarını böyle tamir edebileceğimizi düşündük. Acılar çeken bu insanların yaşadıklarından sorumlu olanların olduğunun kamusal alanda kabul edilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu bir nevi nabız ölçme yöntemidir. Hakikatin ifade edilmesinin imkanının olmadığı koşullarda bu yolla bir şekilde insanların ne hisler yaşadığı ortaya dökülmüş olmaktadır. Bu çok önemli bir rol oynamaktadır çünkü bu kamusal alan ile birlikte hikayemizde değiştirmemiz gerekebilir. Kendi mahallemizde diğer insanların yaşadığı acıları duyma imkanımız yoktur çünkü orada sadece kendi hikayemiz vardır. Daha geniş bir hikayeyi duyar ve bilirsek o zaman bir farklılık yaratabilir, kendimize anlattığımız hikayeyide değiştirebiliriz. Uygulanması gereken çok sayıda şey vardır. Bu sürece ilgi duyan çok sayıda insan bizi başvurmaya devam etmektedir.

Diğer katılımcının sorularına yanıt vermem gerekirse, hakikat ve uzlaşma komisyonu konusu tartışıldı ancak biz orada ki komisyonunun etkili bir şekilde çalışmadığına kanaat getirdik. Her bir modelin birbirinden farklı olduğunu akılda tutmak gerekir. Eğer bir yerde hakikatin ortaya çıkarılması konusu tartışılıyor, siyasetçilerde bunu tekrarlıyorsa orada hakikatı elde edeceğimizin bir garantisi yoktur. Bu tür tartışmalar mağdurları yeniden mağdur etmekte ve travmaya sevketmektedir. Sorumlusu kimlerdir pek umurumda değil ama benim için önemli olan insanların acı çektiği ve bir şekilde adalete kavuşmaları gerektiğidir. Ancak sadece devletin

ya da siyasetçilerin hakikatı aramalarına bakıp, bulunduğumuz yerde kalamayız. Öte yandan bir başka kesimde hakikatı aradıklarını ancak bunun paramiliter kesimler tarafından yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Süreçte birde Britanya ve İrlanda hükümetleride vardır ki onlar arasında da bazı gerilimler vardır. Bu iki hükümet bugün sahip olduğumuz barışı sağlama konusunda rol oynamış hükümetlerdir. Biz şu anda şöyle korkulara sahibiz: Eğer hakikat ortaya çıkarılır, bazı siyasetçilerimizin şiddetle ilişkili rolü ortaya çıkarda Kuzey İrlanda idaresi çökerse ondan sonra ne yapacağız? Bu açıdan bakıldığında barışın son derece hassas noktaları olduğunu söyleyebilirim. Peki sürecin ve bizim yaptıklarımızın bütünlüğünü korumak için ne yapmamız lazım? Bazen bunu yapmak gerçekten zordur ama yinede elimizden gelenin en iyisini yapmamız lazım. Ortaklaşırıcı bir toplum için ne istiyoruz? Biz sürekli olarak nasıl bir gelecek tasarladığımız, geçmişimiz ve geleceğimizle yüzleşmenin çerçevesinin neyin oluşturduğu gibi konular üzerine kafa yoruyoruz.

Katılımcı: Bazı insanlar insan haklarından, kolektif haklardan ve diğer haklardan bahsediyorlar. Kürdistan coğrafyası barındırdığı enerji kaynakları, su ve petrol kaynakları sebebiyle küresel bir sorunun parçası haline gelmiştir ve küresel güçlerde bu sebeple soruna dahildirler. Bazı insanlarda egemenlik haklarından bahsetmektedirler. Bu problemi çözme noktasındaysa Türkiye’de ki insanlar bu sorunu kendi aramızda çözebileceğimizden bahsetmektedirler. Bu gerçekçi midir? Bu sorunu Türkiye’de kendi aramızda çözebileceğimize inanmak ne kadar gerçekçidir? Uluslararası güçleri bu sürece dahil etmenin bize getireceği avantaj ve dezavantajlar nelerdir?

Katılımcı: Ben ülkenin Doğu ve Güneydoğu bölgesinde ki işadamları federasyonunun başkanıyım. Soru sormaktan ziyade bir yorumda bulunmak istiyorum. Şu anda adına ‘çözüm süreci’ ya da ‘barış süreci’ denilen bir süreç yaşanmaktadır. Ancak toplumun geniş kesimleri bu konudan yeteri kadar haberdar değil. Ancak sürecin kendisi son derece önemli ve değerlidir. Daha önce görüşlerini ifade eden arkadaşlarımızda belirttiği üzere, ortada Kürtler ve Türkler tarafından yapılmış herhangi bir anlaşma yoktur. Ayrıca Kürtler sadece Türkiye’de yaşayan bir halkta değildir. İran’da ki Kürtlerinde kendi sorunları vardır. Kürt sorunu çok aktörlü, çok boyutlu bir sorundur. Bu boyutlar arasına enerji güvenliği ve İsrail’in güvenliği gibi konularıda ekleyebiliriz. Özellikle enerji en önemli konudur. Kürt sorunu dünya da ki diğer barış süreçleriyle özellikle Kuzey İrlanda sorunuyla tam bir uyum içinde değildir çünkü soruna çok sayıda ülke dahil durumdadır. Kürtler çok daha geniş bir jeo-politik durumun tam ortasında yer alan bir halktır. Türkiye’nin ciddi oranda enerji ve gaz ihtiyacı vardır ve bu ihtiyacı içinde İran’a ya da başka bir yere bağımlı durumdadır. Bu sebepten dolayı komşu ülkeler ile dostane ilişkiler sürdürmek zorundadır. Bu açıdan bakıldığında sorunun çok boyutlu olduğu görülür. Burada Türkiye’nin, İran’ın, ABD’nin, Suriye’nin ve diğer ülkelerin birer aktör olduğu görülmektedir.

Şah İsmail Bedirhanoglu ve DPI Program Sorumlusu Eleanor Johnson

Talha Köse: Bunlar yanıtlanması çok zor sorulardır çünkü öyle konular vardır ki sadece Türkiye tarafından çözülebilir. Örneğin enerji, ulaşım kanalları, petrol anlaşmaları hepsi birbirini tamamlayan şeylerdir. Peki başlangıç noktamız ne olacaktır? Bazen PKK bu konuda ki uygulamalara karşı çıkmamaktadır. Aynı şekilde, bazen Kürt coğrafyasında yaşayan insanlar İstanbul'da yaşayan bir Kürt gibi bir yaşam sürdürmek istemektedir. Avrupa ile daha entegre bir şekilde yaşamak istemekte, geleceği böyle görmektedirler. Bu açıdan bakıldığında Türkiye ile iyi ilişkilere sahip olmak önem arzemektedir. Elbette bunun yanı sıra bölgesel ve jeo politik gündemlerde vardır. Belki bölgede ki bazı aktörler İran'ı destekleyebilirler ama en azından Türkiye'nin hangi noktada olduğundan bahsedebiliriz. Bu yeraltı zenginliklerine sahip olmak bir avantaj mıdır? Bu alanda ki kaynaklara baktığımız zaman 'kaynakların laneti' konusuna yapılan vurguya rastlarız. Çok sayıda kaynağın mevcut olduğu yerlerde iç savaş riski daha fazladır. Daha

öncede ifade ettiğim üzere bazı jeopolitik faktörler Türkiye'nin kontrolünün ötesindedir.

Nebahat Akkoç: Burada kadını yeni güç olarak tanımlamaktayız. Sayın Maureen Hetherington barış sürecini güçlü liderlerin idare ettiğinden bahsetti. 'Güçlü lider' tanımlamasının ne anlama geldiğini sormak istiyorum. Hangi türden bir lider güçlü ve iyi liderdir?

Katılımcı: Sürecin mağdurları olarak yaşananlardan herhangi bir şekilde zarar görmemiş ya da acı çekmemiş insanların üzerinde anlaştığı bir barışı neden kabul edelim ki? Bir diğer sorum ise sivil toplum kuruluşlarının üçüncü taraf olmasıyla ilgili. Bunu gerçek hayatta nasıl pratikleştirebiliriz? Sivil toplum kuruluşlarını nasıl üçüncü bir taraf haline getirebiliriz? Ben Türkiye'de ki gerçeklere baktığım zaman acaba bu ülkede sivil toplum kuruluşlarının mantığı yer buluyormu diye merak ediyorum. Bana göre bu sözde bir süreçtir. Siz hangi noktaya kadar sivil toplum kuruluşlarının hükümet dışı yapılar olduğuna inanıyorsunuz? Türkiye'de ki sürece baktığımızda, bu süreci okumaya çalıştığımızda savaşın kanunlarının üstesinden gelmenin zor olduğunu görürüz. Sivil toplum kuruluşlarının bu süreçte nasıl bir rol oynaması beklenir? Bundan önce bizim öncelikle NGO tanımı nedir onu yapmamız lazım diye düşünüyorum. Çünkü ülkede en güçlü olan sivil toplum kuruluşları çeşitli yerlerden fon alabilenlerdir. Bu açıdan onlar benim için yarı sivil toplum kuruluşu gibidirler.

Büyükelçi Kenneth Thompson: İrlanda'da ki süreçte çok açıktan bir uluslararası dahiliyet vardı. Özellikle Amerika Birleşik Devletlerinin dahiliyeti vardı. Amerika Birleşik Devletleri başkanı Bill Clinton görev süreci içinde Kuzey İrlanda sorunu ile yakından ilgilenmiştir. Kendisi senatör George Mitchell¹⁷ müzakereler için başkan olarak görevlendirmiştir. Çok açıktır ki Kuzey İrlanda'nın Amerika Birleşik Devletleri için ya da Bill Clinton yönetimi için stratejik ya da ekonomik bir önemi yoktu. Belkide başkan Clinton bu sebepten dolayı bu sorununun çözülmesinin önemli olduğuna karar verdi ve sürece dahil oldu. Pek çok farklı konuda da uluslararası dahiliyetten bahsetmek mümkündü. Mesela silahsızlanma komisyonu için böyle bir dahiliyet sözkonusuydu çünkü komisyonda uluslararası temsilciler yer almaktaydı. Barış anlaşmasının imzalanmasından sonraki yıllar boyunca her konuda uluslararası dahiliyet sözkonusu olmuştur. ABD temsilcisi Richard Haass¹⁸ 'ın bayrak ve amblemlerin kullanılması gibi konulara dahil olması ve tartışmayı yönetmesi bunlar arasında sayılabilir. Bu açıdan zaman zaman dışardan insanların sürece dahil olması önemlidir çünkü içinde bulundukları çatışmanın tarafı olan kesimlerin konuları başka bir açıdan görme şansı olmayabilir. Dışardan birisi yeni bir perspektif sağlayabilir.

17 Senatör George Mitchell 1995 yılında Başkan Bill Clinton tarafından Kuzey İrlanda özel temsilcisi olarak atanmıştır. Yetenekleri ve sabrı sayesinde 1998 yılında Hayırlı Cuma Anlaşması'nın imzalanmasını sağladığı için Kuzey İrlanda'daki çatışmanın bütün taraflarının saygısını kazanmıştır. 2009-2011 yılları arasında Başkan Barack Obama tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nin Ortadoğu Barışı Özel Temsilcisi olarak görev yapmıştır.

18 Richard Haass 2001 yılında George Mitchell'in yerine ABD Kuzey İrlanda Özel Temsilcisi olmuştur ve 2003 yılına kadar bu görevi sürdürmüştür. 2013 yılında tekrar Kuzey İrlanda'ya gelmiş ve aralarında amblem ve bayrak gibi barış sürecinin halledilmeyen bazı konuları için taraflarla görüşmeler yapıp çözüm bulmaya çalışmıştır.

Konuşmacı Talha Köse: Bazı liderler ancak ellerinde asker ve polis kuvveti olursa güçlüdürler. O noktada önemli olan onların otoritesidir. Peki bir liderin söylediği toplumun en temel çıkarlarını temsil eder mi? eğer belli bir zemin elde etmek için toplumsal alanda bir güç kullanılmaya başlanırsa o zaman bu lider üzerinde durduğu tabanı kaybetmeye başlar. Ben Abdullah Öcalan'ın hala Kürt halkı üzerinde bir etkisi olduğuna inanıyorum. Bunu inkar edemeyiz. Peki acıları yaşamayan insanların barışa gerçekten katkı sunması mümkün müdür? Belki bu liderler zamanla neyi yanlış yaptıklarını anlayabilirler. Ama onlar açısından fikirlerini ya da tutturdıkları yolları değiştirmek çok kolay değildir. Eğer değiştirmeyi becerebilirlerse ya da değiştirilerse o zaman o liderler değerli liderler olurlar. Liderlerden geçmişte yaptıklarının anlamsız olduğuna dair bir şeyler duymak pek sık rastlanan birşey değildir.

*Dougie Hetherington ve Norveç'in Türkiye Büyükelçisi Janis Bjørn
Kanavin yuvarlak masa toplantısı sırasında*

Büyükelçi Janis Björn Kanavin (Norveç Türkiye Büyükelçisi):

Ben burada bu ve benzeri etkinliklere fon katkısı sunan bir ülkenin temsilcisi olarak bulunmaktayım. Sivil toplum örgütlerinin nasıl bir rol oynayabileceği yönündeki soru bende şöyle bir cevap uyandırdı : Bana göre temel konu öncelikle kimin destekleneceğidir. Bu örgütler neyi, nasıl temsil ediyorlar? Biz dünyanın farklı yerlerinde barış ve uzlaşma çalışmaları yürüten yaklaşık 100 tane sivil toplum kurumuna destek sunuyoruz ve bu sivil toplum kurumlarının ortak özelliği bu çabalarla ilgili çalışmalar yürütmeleridir. Bu örgütlerin üyelerden bağış alıp almaması o açıdan bizim için çok önemli değildir. Burada önemli olan onların elit kesimlerle kurdukları ilişkilerdir. Ben bir sivil toplum kuruluşu ile karşılaştığımda onun ne olduğunu az çok anlayabilirim. Ama diyelim ki Sabancı Vakfı Konya’da çocuk gelin uygulamasını durdurmak için bir danışmanlık faaliyeti yürüttüğünde acaba ben bir elit aktörün kendini ifade haliyle mi yoksa bir STK çalışması ile mi karşı karşıya olduğumdan emin olamayabilirim. Uluslararası dahiliyet ile ilgili konuyu tartışırken Türkiye’nin uluslararası arenada özellikle barış ve uzlaşma çalışmalarında giderek artan bir rol oynamaya başladığını da aklımızdan çıkarmamız lazım. Çok fazla biliniyor mu emin değilim ancak Filipinlerde müslüman azınlık ile hükümet arasında sürdürülen barış anlaşması girişimlerine dahil olan ve gözlemci olarak hareket eden uluslararası bir ekibin bir üyeside Türkiye’dir. Türkiye’den İnsani Yardım Vakfı (İHH) gözlemci kesimlerden biridir. Bildiğiniz üzere İHH bir Türk STK’sıdır. Türkiye’de ki STK’ların bu olgunlaşma sürecini çok detaylı olarak incelemek için çok sayıda sebep olduğuna inanıyorum. Çok teşekkürler.

Katılımcı: Türkiye’de ki sürece istihbarat örgütü üyeleri, siyasetçiler ve müsteşarlar dahildir. Süreç için en önemli şeylerden biride siyasi iradeydi. Ama zaman zaman süreçte geri tepmeler görmekteyiz. Son tartışmalardan birisi ise yapılan görüşmelerin dayandığı yasal zemindir. Sürece dahil olan bazı sivil toplum kuruluşları vardır ve onların bazı kaygıları sözkonusudur. Sayın büyükelçilere bir sorum var, bu tür kaygıları nasıl ortadan kaldırdınız?

Katılımcı: Bundan bir kaç ay sonra ilk yılını tamamlayacak olan bir süreçten bahsediyoruz. İrlandalı konuşmacılarımıza bir sorum var: Bizim ülkemizde farklı bir yapı var. Sürecin bir barış sürecine evrilebilmesini sağlamak için hükümetin etkisi altında kalmayan ne türden bir dizi proje ortaya koymak gerekir? Bu süreci gerçek bir barış sürecine nasıl dönüştürebiliriz?

Büyükelçi Kenneth Thompson: İrlanda’da ki barış görüşmeleri sürecine başından itibaren önemli bir halk desteği vardı çünkü insanlar ortada bir azınlık ve çoğunluk tablosu olduğunun, bu tablonun bir tarafın diğer tarafı altetmesiyle sonuçlanamayacağını, en nihayetinde bir yetki ve güç paylaşımına gidilmesi gerektiğinin farkındaydılar. Bu açıdan bakıldığında Kuzey İrlanda’da bir anlaşmanın sağlanması için çok çeşitli çabalar geliştirilmiştir. Bunlar arasında 1974 yılında imzalanan ünlü Sunningdale Anlaşmasında¹⁹ saymak gerekir. Bu anlaşma bir tarafın karşı çıkması

¹⁹ Sunningdale Anlaşması Kuzey İrlanda’da güç paylaşımına dayalı bir idare ve sınırlar ötesi özellikte olan bir İrlanda Konseyi oluşturmak amacıyla başlatılmış çabaların sonucunda imzalanmıştır. Anlaşma 1973 yılının Aralık ayında imzalanmıştır. Ancak anlaşma 1974 yılının Mayıs ayında Birlikçi kesimlerin itirazları, şiddet dahil tepkileri ve uyguladıkları genel grev sonrasında çökmüştür.

sonrasında gerçekleştirdiği grevler sonrasında çökmüştür. Pek çok insan sonrasında şunun farkına varmıştır: Öncelikle herhangi bir anlaşmanın çerçevesi önceden iyice tanımlanmalı ve bu anlaşmayı sadece merkezdeki kesimlerin değil çatışmanın aşırı uçlarında yer alan kesimlerinde kabul etmesi gerekir.

Katılımcılar yuvarlak masa toplantısının sabah bölümünde

İKİNCİ BÖLÜM: Sivil Toplumun Demokratik Sürece Katılımı

Moderatör Yılmaz Ensaroğlu:²⁰ Tekrar hoşgeldiniz. Şimdi ikinci bölümü açmak istiyorum. Bu bölümde önceki bölümdeki tartışmalarımızı devam ettireceğiz. Panelimizde yer alan konuşmacılarımıza yönelteceğiniz herhangi bir soru varsa sormanızı rica ediyorum. Çatışma çözümü, barış araştırmaları, barış süreçleri için kullanılan mekanizmalar, barış teorileri gibi konular çok geniş ölçekte üzerinde araştırmalar yapılan alanlardır ancak biz Türkiye’de ki insanlar bu konuları tartışma konusunda çok fazla tecrübe sahibi değiliz. Ancak Türkiye şu anda içinde bulunduğu sorunları çözme isteğini taşıyan bir ülke noktasına gelmiştir. Ancak bu sorunun sebebi olan kesimler bu sorunları tek başına çözemezler. Bu sürece yardımcı olacak üçüncü kesimler olmalıdır. Peki sivil toplum kuruluşlarının bu sürece katılmasını nasıl arttırabilir ve nasıl güçlendirebiliriz? Bu bölümde ki tartışmayı bu konular üzerine bir beyin fırtnası olarak düşünebilirsiniz. Bu sabahki bölümde çatışma çözümü alanında ki akademik çalışmalar tartışıldı, uluslararası konuşmacılarımızda dünyanın farklı yerlerinde ki örnekleri bizimle paylaştılar. Sabah ki bölümde Kürt sorununa vurgu yapıldı. Ancak bunun dışında da sorunlarımız, siyasi gerilim konularımız vardır. Bugün burada yaptığımız bu tartışmalar sayesinde bu konulara yeni yaklaşımlar geliştirmeye çalışıyoruz.

20 SETA Vakfı Hukuk ve İnsan Hakları Birimi Direktörüdür. Akil İnsanlar Heyeti Üyeside olan Ensaroğlu aynı zamanda DPI Uzmanlar Konseyi Üyesidir.

Katılımcı Tahir Elçi ve ikinci oturumun Moderatörü Yılmaz Ensaroğlu yuvarlak masatoplantısı sırasında

Katılımcı: Bu ikinci bölümde tahmin ediyorum yoğunlukla sivil toplumun demokratik sürece katılımını tartışacağız. Öğlen yemeği arası vermeden önce katılımcılardan bir tanesi STK nedir? şeklinde bir soru sormuştu. STK tek bir şey değildir. Örgütlü kesim ile örgütlü olamayan kesim arasında bir bağlantı vardır. STK'ların farklı katmanları vardır ve bir önceki bölümde bundan kısmen bahsedildi. Ancak burada dikkate alınması gereken bazı farklılıklarda vardır. Batının perspektifi ile bakanlar bunu farklı yorumlayabilir. Dini yapılanmalarla ilişkili kurumlarda önemli roller oynamaktadırlar. Türkiye'de ki çabalara baktığımız zaman dini yapılanmaların önemli roller oynadığını görebiliriz. Bir dini oluşum içerisinde bir savaşın devam ettiğininide görüyoruz. Hangi STK'ların sürece dahil edilmesi gerekir ve kim onların bu sürece dahil olmalarını garanti altına alacaktır? İnsan hakları hareketi çok önemlidir ve o harekette yer alan insanlar ne demek istediğimi daha iyi anlayacaklardır ancak biz bu konuda günden güne daha fazla

yapısal engelle karşı karşıya kalmaktayız. Katılım konusu oldukça az konuşulmaktadır. Ayrıca bu konu üzerine herhangi bir gözlemlerde yapılmamaktadır. Bulunduğumuz yerden süreç nereye evriliyor görme imkanı yoktur. Sivillerin yer aldığı örgütlenmemiş bir alan vardır ve bu alan zaman zaman örgütlenebilir. Bu kesimler bazen sessiz kalmakta, zaman zaman sosyal medya platformları üzerinden seslerini duyurmaktadır. Şu anda Türkiye’de yaşanan gelişmeleri kendisine mizah konusu yapan bir kesim bile vardır. Ancak bizim malesef bu tür sektörler ya da topluluklarla ilişki kurma konusunda hiçbir fikrimiz yoktur. Belli süreçlere katılıyormuşuz gibi görünüyoruz ancak gerçekte hiç bir sürece tam olarak katılmıyoruz. Kullandığımız mücadele yöntemlerinin gerçekten etkili olup olmadığını analiz etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Sürekli olarak farklı görüşlerin bir platformda buluşması gerektiğinden bahsediyoruz. Ancak ne yazık ki biz bu platformları oluşturma konusunda başarısız kalıyoruz. Medya ve dış faktörler oldukça önemlidir çünkü ortada STK’ları temsil etmeyen bir medya vardır. Medya gerçekten çok farklı bir şeyi temsil etmektedir. Biz işte bu farklı katman ve engeller arasında sıkışıp kalmış durumdayız. Eğer zihnimizi yenilemez ve yeniden düşünmeye başlamazsak ileride fazlasıyla ısıtırap duyacağımız açıktır.

Katılımcı: Söz almak için el kaldırmamın sebebi benim görüşlerimde bir önceki konuşmacı ile aynı paralelde olmasından dolayıdır. Hem bir akademisyen hem de bir STK temsilcisi olarak karşı karşıya bulunduğumuz sorunun hepimizin kabul edeceği bir yaklaşım bulmak sorunu olduğunu söyleyebilirim. Birşeylerin

basitleştirilmesi ya da özneleştirilmesi tek başına bir sorunu çözmeye yetmez. Size bir metafor'dan bahsetmek istiyorum. Bir kavganın başladığını düşünün ve kavga başladığında elinizde bir meyve sepeti olsun. Kavga devam ettikçe meyvelerde çürümeye başlar. Kavga bittiğinde meyveler tümünden çürümüştür. Bence bu meyveler bizim kullandığımız dil ve kavramları temsil eder. Dilimiz ve kavramlarımız kötüleşmiştir. Kaybettiğimiz kavramlardan bir tanesi 'affetmektir'. Affetmekten bahsedildiğinde herkes bir aftan genel aftan bahsedildiğini düşünüyorlar. Ancak STK'lar başka türlü bir affetmeden bahsederler ve onu talep ederler. Bazen STK'ların hükümet gibi hareket etme istekleri olur. STK'ların affetmeyi başka türlü anlaması lazım. Çatışma, hisleri ciddi anlamda yaralar. Bu sebeple STK'ların bu yaraları iyileştirebiliyor olması gerekir. Bu yaralanmalara sebep olanlarında yaşananlardan dolayı gerekli dersi almaları gerekir. Birisi sizden affetmenizi istediği zaman çatışmanın tarafı olan devlet ya da bir kurum yerinde olmak istemezsiniz diye düşünüyorum çünkü bu devlet ya da kurumlar güçlü bir egoizme sahiptir. Bu tür hisler zihinsel bir çöküntü yaşamınıza sebep olur. Affedilmenin mağduru olmak istemezsiniz. Kendinizi kurban yerine koymak istemezsiniz. Kendinize hayali bir düşman yaratır, zihninizde bu düşmanla mücadele edersiniz. Ama aniden bu tartışmanın sona ermiş olduğunu farkedersiniz. Bir anda bütün bu zaman içinde çocuklarınızı, torunlarınızı kaybettiğinizi farkedersiniz.

İnsanlar birbirlerini affederler ama bunu birbirlerine yüksek sesle söylemezler çünkü en nihayetinde bir sosyal gruba dahildirler. Ya

da bir insan gerçekten affetmez ve bunu içinde saklar ama etrafında ki koşullar sebebiyle bunu farklı yansıtır. Bu noktada dikkate alınması gereken en önemli şey bu narsist yaklaşımdır. STK'ların affetme anlayışı affı verme anlayışından neden farklıdır? Bir birey affetme üzerine yoğunlaştığı zaman, o kişinin psikolojik ve ruhsal dünyası gelişecektir. Peki affetmeyi zor bir şey olarak görenler kimlerdir? Bu insanlar tek başına yaşayan ya da çok kültürlü bir çevrede yaşamayan insanlardır.

Katılımcı: Ben Samsun'dan bir insan hakları savunucusuyum. Ben süreçle ilgili bazı gelişmeleri Samsun özelinde tartışacağım. Bizim şehrimizde adı *Gelecek için Türkiye* olan bir platform kuruldu. Bu platform Kürt sorunu ve Türkiye'nin diğer sorunlarını çok geniş bir ölçekte tartışmaktadır. Samsun'da ki STK'lar bu aşamada daha örgütlü bir yaklaşımla konuşmaktadırlar. Benim dahil olduğum insan hakları örgütü geçen yıl çok sayıda sorunla ilgilenmiştir. Şimdi şehrimizde yeni bir sorun, sığınmacılar sorunu var. Birleşmiş Milletler ile Türkiye arasında imzalanan bir anlaşmaya göre Türkiye yaklaşık 300.000 aileye ev sahipliği yapacaktır ve bunların yaklaşık 250 tanesi Samsun'a yerleşmiştir. Bu insanlar arasında Şiiler, Sünniler ve Hristiyanlar var. Bu aileler Samsun'a ilk getirildikleri zaman sokaklarda, cami avlularında yaşamaya başladılar. Biz onların hepsine kalacak yerler sağladık. Kendilerine hem kullanabilecekleri eşyalar hem de gıda maddeleri verdik. Bunun yanı sıra psikolojik destek ve sağlık hizmeti desteği sunduk. Ayrıca onlarla aynı mahallede yaşayan yerel insanlar arasında iletişim kanalları oluşturmaya yardımcı olduk. Çok kolayca bir çekişmeye

ya da çatışmaya dönüşebilecek durumu 6 aylık bir süre içinde tam bir rahatlığa kavuşturduk. Mahallede ki insanları bu göçmenlerin kardeşleri ilan ettik. Bu insanların çalışmaları gerektiği için onlara iş bulmak için yardım ettik. Bu şekilde sorunu mümkün olduğu kadar minimal düzeye indirdik. Şimdiye kadar 250 tane aile geldi ancak bu sayının 3000'e varacağını öğrendik. Aynı şekilde binlerce ailede ülkede ki başka şehirlere yerleştirildi. Bizim yayınladığımız bir dergi var ve size bir örneğini göstermek istiyorum. Bu dergiyi 14 yıldır yayınlıyoruz. Nelson Mandela'nın Arap baharından sonra yazdığı mektup bu size gösterdiğim sayımızda yer alıyor. Nelson Mandela bu mektubunda bize geleceğe bakmamız gerektiğini, geçmişe bakarak üzülmek yerine daha iyi bir geleceğe odaklanmamızı öğüt vermektedir.

Katılımcı: Butoplantıya Van Kadın Derneği'ni temsilen katılıyorum. Biz sürecin geriye gidecek olmasından dolayı kaygılıyız. Karşılıklı diyaloglarımız sırasında belli şeyleri eleştirmemiz neredeyse yasak gibi. Eğer bir şeyleri eleştirirseniz insanlar sizi PKK karşıtı olmakla ya da süreci kıskanmakla suçlayabiliyorlar. Pazarlıklar, konuşmalar, pazarlık konusu yapılan ve yapılmayan konular, aktörler ve aktörlerin imajına bir bütün olarak bakıldığında çok ilginç bir dönemden geçtiğimizi görebilirsiniz. En küçük eleştiri bile en sert tepkiyi alıyor. Birde sanırım seçimlerin yaklaşmasından dolayı da böyle bir durum yaşanmakta. Bu tür bir korku STK'lar arasında da yaşanıyor çünkü böyle bir süreçte en bağımsız STK bile bir taraf tutmak durumunda kalıyor. Eleştirmek durumunda kaldıklarında karşılarına sorunlar çıkıyor. Her zaman her taraftan dayak yemiş

oluyoruz yani. Tüm bu sebeplerden dolayı kendimizi çok yorgunda hissediyoruz. Ankara ve İstanbul'da bulunan büyük sivil toplum kuruluşlarının, yerel STK'lara kendi seslerini duyurabilmeleri için yardım etmesi gerekir. Ortak çalışmalar yapmamız lazım. Sözleri eyleme geçirmemiz lazım. Bizim önümüzde tek başımıza tırmanamayacağımızı bir duvar var. Şu anda çok hassas bir denge var ortada.

Katılımcılar Kadri Salaz ve Zozan Özgökçe

Katılımcı: Ocak ayı başından bu yana arkadaşlarımla birlikte 'Kürdistan'da Sivil Toplum' adında bir çalışma yürütüyoruz. Bölgede ki her yeri ziyaret ederek sivil toplum örgütleriyle barış sürecini ve Kürdistan'da STK olmanın ne anlama geldiğini konuşuyoruz. Aynı zamanda bu çalışmayı bundan 15 yıl önce aynı konuda yapılmış bir başka çalışma ile kıyaslıyoruz. Benim açımdan süreç son derece bilgilendirici olmuştur. Daha önce umudum yoktu ama bu çalışmayı yapmaya başladıktan sonra daha umutlandığımı

söyleyebilirim. İnsanların bundan 15 yıl önce yapılmış çalışmaya kıyasla daha güvenli yanıtlar verdiğini söyleyebilirim. Bunun yanı sıra STK'ların kendi içinde bir demokratik sistemi var. Bu benim karşılaşmayı beklemediğim birşeydi. Geçen hafta Cuma günü Din Adamları Derneği ile konuştuk. O Derneğin yöneticileri kendi aralarında farklı cinsel kimliklere sahip bireylerin haklarını tartışıyorlardı mesela. Bunları sizinle paylaşmak istedim çünkü bunlar benim umutlarımı arttırdı. Türkiye'yi kastetmiyorum ama bölgede şu anda çok çeşitli bir yapılanma olduğunu ve bunun beni umutlandırdığını ifade etmek istiyorum.

Katılımcı: Yakın bir dönemde ülkenin başka yerinde bir toplantımız daha oldu. Toplantıya vardığımız zaman iki insanın öldüğü haberini aldık. İnsanların birbiriyle konuşabildiği bu toplantının ikinci günü bu olaydan dolayı çok kötü tepkiler ortaya çıkmaya başladı, toplantıyı düzenleyenlere eleştiriler yapıldı. Her kesimden kötü tepkiler aldık. Bu bir süreçtir ve sürecin gerektirdiği şey ise sabır ve hoşgörüdür. İnsanlar bunun farkında olsalar dahi her bir kurum neyin neden yanlış gittiğini sorguluyor. Ya çok acı veren bir süreçtir ya da insanlar eleştirilme ya da suçlanma ihtimalinden dolayı büyük bir korku duyuyorlar. STK'ların süreçte bir yeri vardır ama bu çok ince bir ip üzerinde yürümek gibi birşey olduğunu akıldan çıkarmamak lazım.

Katılımcı: Şu anda en belirgin sorun Kürt sorunudur ve çok önemli etkileri bulunan bir sorundur. Ancak şunuda ifade etmek isterim ki bu ülkede devletle bir şekilde yüzyüze gelmiş insan sayısı

o kadarda fazla değildir. Biz islamcı gençler 28 Şubatta²¹ devlet tarafından ciddi bir şekilde bastırıldık. Bazı insanlarda sırf solcu ya da sağcı oldukları için hapishanelerde işkence görmüşlerdir. Ama eğer sesleri güçlü çıkabilseydi onların sorunları da ülke gündemine taşınabilirdi. Elbette burada çektiğimiz acıları yarıştırmak gibi bir niyetim yok. Bir kıyaslamada yapmayacağım. Ama bizimde sivil toplum olarak bu siyasi areanada bir yer tutmamız gerekiyor. Eğer çözümün bir parçası olmak istiyorsak o zaman farklı görüşlere sahip STK'larla biraraya gelip el sıkışabilmeliyiz. Şeffat olmalı, hesap verebilir olmalı, açık ifadeler kullanmalıyız. Eğer STK'lar şeffaf olursa ve kendi pozisyonlarının da açıktan gösterebilirlerse o zaman sürecinde parçası haline gelebilirler.

Katılımcı: Masaya şöyle bir baktığımda insanların aynı fikri paylaşmadığı biri konuştuğu zaman dikkatle dinlemediğini gözlemliyorum. Elbette STK'lar arasında iyi ilişkiler vardır ama kötü ilişkilerde mevcuttur. Ancak birbirimizi dinlememize engel olan bazı şeylerde yaşanmaktadır. 28 Şubat sürecinden elbette bahsetmemiz lazım. Ben bir Kürt kurumunu temsil etmiyorum, Kürt değilim diyerek işin içinden çıkmak olmaz. Kürtlerin 1990'lı yıllarda yaşadıkları 28 Şubatta yaşananlardan çok farklıdır. Batıya kıyasla Kürdistan'da süreç tartışılıyor, sorgulanıyor. Ben sadece STK'lar ile değil sokaklarda sıradan insanlarla konuşuyorum.

21 28 Şubat Türkiye siyasi tarihinde Eski Başbakan Necmettin Erbakan'ın 1997 yılında görevinden ayrılması ile sonuçlanan post-modern darbe olarak tarif edilmektedir. Erbakan'ın başbakanlığı döneminde uyguladığı yönetimden memnun olmayan Ordu, toplumda bir kaos yaratmış ve askeri müdahale için gerekli şartları oluşturmuştur. Bunun sonucunda 28 Şubat tarihinde yapılan bir Milli Güvenlik toplantısında Erbakan'ın önüne istifa etmek tek seçenek olarak konulmuş, akabinde kendisi de istifa etmiştir.

Bu konuşmalar sırasında insanlar son derece nazik, son derece sorgulayıcı ama aynı zamanda kendi farklılıklarını da belirten tonlar kullanıyorlar. Bunun yanı sıra Isparta gibi yerler var ki buralarda insanlar ne için var olduklarını dahi bilmiyorlar. Bu tür şehirler kendi geçmişlerini kaybetmişler çünkü hiç bir zaman geçmişleriyle yüzleşmemişlerdir. Hiç kendilerine ‘acaba bu kilise neden ortadan kalktı?’ şeklinde bir soru dahi sormamaktadırlar. Kürt ve islamcı STK’lar çok zor işlerin altına giriyorlar ve belkide bizim kendimizi bu kadar zor çalışmaların altına koymamamız lazım. Bu tartışmaların sonuçlarının imtiyazlı kesimlere nasıl taşınabileceğini gerçekten bilmiyorum. Örneğin siz Gelecek İçin Türkiye adında bir kurum oluşturabilirsiniz ancak benim Gelecek İçin Kürdistan adında bir kurum oluşturma şansım yoktur.

Katılımcı: Ben bu toplantıya Ankaradan Başkent Kadın Platformunu temsilen katılmaktayım. Bugün burada yapılan tartışmaları bir şekilde kafamda toparlamaya çalışıyorum. Biraz önceki konuşmacının bıraktığı yerden devam etmek istiyorum. Biz kadınların sorunlarını bir tek kadınların katıldığı toplantılarda çokça tartıştık. Erkekler bu toplantılara gelemediler bile. Ben Ispartalıyım. Belki bir sonraki toplantıyı da orada yapmak gerekir. Isparta halkı şehirde kalmayan, göç eden bir halktır. Sabahki bölümde bir katılımcı tabanda ki insanların haklarının hangi düzeyde elit kesimler tarafından tartışıldığından bahsetti. Şimdi ise biz burada STK’ların süreçte oynayabileceği rolü konuşuyoruz. Toplumsal zeminde insanların birbiriyle bir sorunu olmadığını düşünüyorum. Belki eğer çatışmayı başlatan ve sürdüren kesimler

bu süreçten çekilirlerse o zaman bir ilerleme sağlama imkanımız olabilir. Eleştiriler yapan kesimlerin belli ideolojileri ve belli ön yargıları vardır. Belkide daha önce bahsettiğimiz o örgütsüz sivil toplumun bu toplantıdan ve burada ki insanların ne tartıştığından haberi dahi yoktur.

Katılımcılar Nesrin Semiz ve Nurcan Baysal

Katılımcı: Toplantıya Urfa'dan katılıyorum. Avukatım. Isparta'dan gelen arkadaşımın başlattığı nokta üzerinden devam etmek istiyorum. Müzakere eden iki taraf vardır ve birbiriyle çatışan iki tarafı temsil eden bu kesimler bir çözüm bulmaya çalışmaktalar. Peki toplum bu çatışmanın neresinde yer almaktadır? Bu çatışmanın Kürt olmayan insanlar üzerinde de kendine has bir etkisi olmuştur. İnsanları bir topluma düşman etmeye, halklar arasında bir düşmanlık oluşturmaya çalışıyorlar. Örneğin geçmişte futbol maçları öncesinde milli marş okunmazdı. Ancak şimdi bütün maçlardan önce milli marş okutulmaktadır. Bu marş Kürtlere karşı okunmaktadır. Askere yolcu etme sırasında yaşananlarda bir diğer

örnektir. Eskiden askere gönderme sırasında böyle törenler ya da kutlamalar yapılmazdı. Bunların amacı toplumu Kürtlere düşman hale getirmektir. Türkiye'nin batısında ki bir küçük kasabada inşaat işinde çalışan Kürtler kahveye gidip Kürtçe konuştuklarında dayak yiyorlar. Bunun hükümet üzerinede etkisi vardır çünkü insanlar kendi toplumlarının vereceği tepkiden çekinmektedirler. Bu sürecin insanlara anlatılabilmesi için ülkenin batısında daha fazla çaba sarfedilmesi gerekir.

Katılımcı: Kuzey İrlanda örneğine baktığımızda çözüldüğü düşünülen bazı sorunların aslında çözülmediği görülmektedir. Bu bizim önemli bir örnek olabilir. İkinci olarak Isparta ile ilgili verilen örnekte çok önemli ve somut bir örnektir. Ancak buna benzer örnekleri Karadeniz ya da Doğu Anadolu'da ki bazı yerlerde de görebiliriz. Yani bu aslında çok yaygın bir durumdur. Ben özellikle Kürt sorunuyla ilgili olarak bunlardan bahsediyorum. Ne yaparsak yapalım, ne söylersek söyleyelim Kürt sorunu artık geri dönüşü olmayan bir noktaya varmıştır ve buradan geri dönüş imkanı yoktur. Bu noktada tartışabileceğimiz şey sürecin belli bir aşamaya gelmesinin ne kadar sürebileceğidir. Kürtler özgür olacak mı? 3 ya da 5 sene içinde insanlar kendi anadillerinde eğitim alabileceklermi? Kürtler çok ciddi oranda mağdur olmuş bir halktır ve bu noktada kazançlı çıkarlarsa belli oranda tatmin olacaklardır. Türk halkı ise kendilerinin kaybettiğini, Kürtlerin ise kazandığını düşünüyor. Peki Kürtlerin kazandığı nedir? Bazı insanlar barışın kendisinin tek başına bir kazanç olduğundan bahsediyor ama herkes böyle düşünmüyor. Bazıları kaybettiklerinden dolayı daha

obsessif davranabilmektedirler. Peki Türkler ne istiyor? Kimsenin bunu sorduğu yok. Kürtlerin Türkleşmesini mi istiyorsunuz? Yoksa ortak bir platform mu bulmak istiyorsunuz? Arada ki ortak payda islam mıdır? Bundan bir kaç yıl önce Türklere komşu olmak isteyen Kürtlerin oranının oldukça yüksek olduğu görülmekteydi. Karma evlilik oranıda oldukça yüksekti. Şimdi ise kızlarını Türklere vermek istemiyorlar ama Türklerin kızlarını gelin olarak almak istiyorlar. Karma evlilikler hala vardır ama arzu edilen şekilde olmadığı da açıktır. Bu tabloya baktığımız zaman Türk sorunuyla yani baskın toplum sorunuyla yüzyüze geliriz. Bu tür insanlar kendilerini karşı tarafın sahip olmadıklarına dayalı olarak böyle tarif ederler.

Moderatör Yılmaz Ensaroğlu: Maureen Hetherington şimdi sivil toplum ve barışın inşaaı üzerine bir kısa sunum daha yapacak. Umut ederim bu bölümün sonuna doğru hem uluslararası konuşmacılarımız hem de Türkiye’den konuşmacılarımız Sayın Talha Köse ve Nebahat Akkoç kendi analizlerini ve katkılarını yapacaklardır.

Maureen Hetherington: Sizleri dinlerken sivil toplumun sürecen nasıl katılabileceğı, sivil toplumu nasıl tanımlayıp yorumlayabileceğimiz üzerine oldukça ateşli bir tartışmaya tanık oldum. Ne şanslıyız ki STK’ların karşılaştığı sorunları tespit etmemize yardımcı olabilecek bazı kıyaslayıcı örnekler vardır. Aklımda daha fazlasıyla kalan kısım ise insanlarla nasıl ilişkilendiğimiz, onları nasıl motive edip harekete geçirdiğimizdir. Bir diğer konuda konuşma ortamının olmadığı koşullarda konuşmanın ne kadar zor olabileceğidir.

Burada öncelikle düşünmemiz gereken diyalogun kesinlikle ama kesinlikle zaruri olduğu gerçeğidir. Ben 20 yıldan fazladır bu alanda çalışıyorum ve biz bu çalışmamıza ilk başladığımızda gidip insanlara diyalog seanslarına gelmelerini söyledik. Onlara bizim nasıl bir kurum olduğumuzu anlatan bir kontrat verdik ve okumalarını istedik. Oraya siyasi açıdan puan almaya gelen insanlar vardıysa onların aramızda yeri olmadığını da açıkça söyledik. Ama eğer insanlar oraya diğer insanların bazı hikayeleri duymasına yardımcı olacak bir şeyler anlatmak için geliyorlardıysa o zaman kapımız onlara her zaman açıktı. Yani en baştan biz ne istediğimizi biliyorduk. İnsanların ne tür bir çalışmaya geldiklerini bilmeleride bizim için oldukça rahatlatıcıydı. Diyalog dışlayıcı değildi. İnsanların birlikte diyalog içinde olmak istedikleri insanları seçme hakkı vardı. Biz böylece küçük küçük mekanlar yaratmış olduk.

Bir diğer önemli konuya iyileştirme alanıydı. İnsanlar incindiklerinde içlerine kapanırlar. Kendileri başka imkanlara ya da seçeneklere açmazlar. Bizim toplumumuzda pek çok insan ya doğrudan ya da dolaylı olarak incinmiştir. İnsanlar incinince içine kapanırlar ve diğer insanlar onların sesini duymazlar. Bu insanlar diğer insanların başlattığı sohbetlerde de kendilerini açmazlar. Az önce konuşan katılımcılardan bir tanesi birbirimizle konuşmama gerçekliğinden bahsetti. Dinlemekte bir yetenektir. Aktif bir dinleme faaliyetine katılabilmemiz için dinlemeyi öğrenmemiz lazım. Kuzey İrlanda'da bizim dinlemeden anladığımız konuya dalmak için fırsatın bize gelmesini beklemektir. O sebepten

bu tür yetenekleri öğrenmek bizim için çok önemlidir ve bunu geliştirmek için eğitim programları hazırlarız.

Bir diğer konu eğitim programlarıdır. Biz bilgiye dayalı yetenek programları hazırlıyoruz. Bunun iki tane sebebi vardır. İnsanlar bu eğitimlerin onlara bir derece ya da sertifika kazandıracağını farkedelerse bu eğitimlere mutlaka geleceklerdir. Bu sertifikanın nereden geldiği çok önemli olmayabilir. Eğitim kursları sayesinde toplumun daha geniş kesimleri ile irtibata geçebiliriz. Kurslarımız akademik bilgiye dayalı olduğu için aynı oranda da ciddiye alınırız. En büyük sorunlardan birisi STK'ların yeteri kadar dikkate alınmamasıdır. Bu eğitimleri mümkün olan en kaliteli içerikte vermeye özen gösteriyoruz.

Ortaklık ve işbirliği son derece önemlidir. Gittiğimiz her yerde işbirliği ve ortaklık geliştirmeye çalışıyoruz çünkü bu tür ortaklıklar ve işbirlikleri bizi daha da güçlendirir, etkimizi dahada artırır. Daha önce politikalardan bahsetmiştim. Bizim politikalara etki yapacak durumda olmamız lazım. Bizim istediğimiz güven geliştirmek, gerekli bilgi ve yetenekleri arttırmaktır. Bunları yaparken disiplinlerarası bir yaklaşımın kullanırız. Sadece tarihçi, ya da sadece filozof veya akademisyen olamayız. Bizim toplumun farklı ihtiyaçlarını karşılayabilir durumda olmamız gerekir. Eğer biz bu işleri tek başımıza yapamazsak o zaman bunu yapabilecek kesimlerle işbirliği ararız. Son yaptığımız çalışma travma üzerinedir ve şu anda travma üzerine çalışmış olan, bu konuda fazlasıyla bilgili olan insanların arayışı içindeyiz. Çünkü biz şiddetin mağdurları ve

aynı zamanda şiddet uygulayan insanlarla birlikte çalışıyoruz. Bu insanlar arasında travma çok yaygındır.

Birinci bölümde Anlama ve İyileştirme programından bahsetmiş, ortada farklı hakikatler olduğunu ifade etmiştim. Bu hikaye anlatımı, gayri resmi şekilde ifade verme ve bir onarıcı adalet modeli fikrine denk gelmektedir. Resmi ile gayri resmi arası birşeydir. Bu bizim yürüttüğümüz bir çalışmadır ve bu çalışma için geniş toplumsal kesimlerden onay almayı hedeflemekteyiz. Bu projeyi oluşturup çalışmalara başlayacağız. Siyasetçiler ister bu sürece dahil olsun ister olmasın biz çalışmayı sürdüreceğiz ve mümkün olan en geniş toplumsal desteği sağlamaya çalışacağız. Bizim her zaman aklımızda tuttuğumuz bir gerçek vardır ki o da bizim tarihi yorumlayanlar değil tarihi yapan insanlar olduğumuz gerçeğidir. Peki tarihi yapan insanlar olarak geleceği nasıl hatırlıyoruz? Her zaman bir bağlam vardır. Geçmişin bağlamı, bugünün ve sonrasının bağlamı. Etik bir şekilde hatırlayan insanlar olarak bağlamı nasıl oluşturuyoruz? Bütünü hatırlayarak oluşturuyoruz. İyi kiraz seçer gibi sadece kendi hikayemizden beslenmiyor, farklı olayların hepimiz üzerinde bir etkide bulunduğunu akılda tutuyoruz.

Bir diğer element ise birlikte hatırlamaktır. İstersek sadece kendi mağduriyet alanımız içinde kalabiliriz. Ama en önemli olan şey insanların arasında yer alarak, onlardan gelen farklı perspektifleri dinleyerek ve birlikte hatırlayarak hareket edebilmektir. Etik bir şekilde, o çerçeve içinde, orada bulunan karakterlere ve onların motivasyonlarına bakarak hatırlamak. İnsanları bir şey yapmaya

iten siyaset ve dönemin eylemleridir.

Önceki konuşmamda kısaca ataerkillikten, şiddet ve cinsiyete dayalı adaletten bahsetmiştim. Bu programda toplumsal eğitim programına dayanmaktadır ve hem kadınlara hem de erkeklere verilecek bilginin temelini bu eğitim oluşturmaktadır. Ataerkillik en az 3 ya da 4 bin yıllık tarihi olan bir gerçektir. Aristo ve Çiçero gibi o dönemin filozofları tarafından zihinlere yerleştirilmişlerdir. Daha sonrada bizim dinlerimize yerleşmiştir. Bununla birlikte ilk farklılaşma ortaya çıkmıştır diyebilirim. Düşünün ki ırksal, etnik ya da herhangi başka bir farklılaşmadan önce insanlar kadın ve erkek diye farklılaştılar. Bu durum ve bu durumun küresel etkilerini anlamamız, derinlerine inmemiz, bağlamını çözmemiz lazım. Bunun iki yolu vardır. Birincisi kadın ve erkeklerle bir bilgi ve yetenek zemininin geliştirilmesi ve durumun nasıl iyileştirilebileceğine bakmaktır. Fiziksel ve cinsel şiddetle karşı karşıya kalmış, paramiliterler tarafından kullanılmış insanların çok ciddi bir iyileşme sürecinden geçmesi gerekir. Bu hikayelerin sahipleri hala ortaya çıkıp hikayelerini anlatmış değildirler.

En son olarakta sığınma şehri adında bir proje geliştiriyoruz. Bu proje insanları nasıl motive ettiğimiz, nasıl ilişkilendirdiğimiz ve tartışmaya dahil ettiğimize dair bir sorgulamadan sonra ortaya çıkmıştır. Bizim kökenleri 5. yüzyıla kadar dayanan ve eskiden böyle bir sığınma şehri olarak kullanılan bir yerimiz vardır. Daha sonra İrlanda'da ki insanlara bizim bir sığınma yeri haline nasıl gelebileceğimizi sormaya başladık. Bu çalışmanın kılavuz ilkeleri,

güvenli ve katılımcı bir toplumda yaşamak, öğrenmek, sosyalleşmek ve beraberce çalışmak esaslarına dayanmaktadır.

Dünya da liderlik misyonunun yerine getirilmesi noktasında bir dizi etik prensip ve değerin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Biz bu etik kodları toplum için hazırlıyoruz. Siyasetçiler içinde siyasi etik kodları geliştiriyoruz. Bu oldukça zorlayıcı bir iş. Bu çalışmalar için faaliyetlere dahil ettiğimiz çok sayıda insan vardır. İnsanlar mesela sığınma şehri projesinden dolayı büyük bir heyecan duymaktadırlar çünkü bu fikir kapsamında aralarında kadınlar ve savunmasız insanların olduğu pekçok kesim koruma altına alınabilecektir. Bu kapsayıcı ve ortaklaştırıcı bir topluma doğru yol alma çabasıdır. Bizim toplumumuzda uyuşturucu kullandığı için toplum dışına itilmiş genç insanlarda vardır. Bu konu ciddi kaygılar yaratmaktadır. Bu sığınma şehri projesi bu genç insanları da çalışmaya katmıştır ve onlarla kurduğumuz işbirliği son derece iyi yürümektedir. Çok sayıda genç insanı bu sürece kattık. Burada anlatmak istediğim, elimizden geldiği kadarıyla yaratıcı olmamız ve mümkün kadar en geniş kesimlere ulaşmamız gerektiğidir. Biz aynı zamanda çatışma çözümü ve arabuluculuk konusunda da eğitim çalışmaları yürütmekteyiz.

İşin gerçeği bunların okulda öğretilmesi gerektiği gerçeğidir. Gençlere bir çatışmayı nasıl çözebilecekleri ya da bir çatışma sırasında nasıl arabulucu olabilecekleri öğretilmelidir. Farklılıklarımızla birlikte nasıl birarada yaşayabiliriz? Bunlar malesef okullarda öğretilmiyor. Mezheplere göre ayrılmış sistemimiz buna malesef izin vermedi.

Bütün bunların yanı sıra mezheplere bölünmüş bu yaşamın teolojik kökenlerine bakmaya çalışıyoruz. Bu sabahki konuşmacılardan bir tanesi mezhep sorununun üstesinden gelmekten bahsetti. Biz aslında bunu yapmıyoruz. Kiliselerde bu konuda yardımcı olmuyor. Mezhepçiliğin çok derin teolojik kökenleri vardır. Bu ayrım kurumlaşmıştır ve bizim yapabileceğimiz en iyi şey insanlara okullarda etkili bir şekilde bilgi ve yetenekleri için gerekli temeli kazandırmaktır. Kuzey İrlanda'da ve sınırın diğer tarafında uyguladığımız çok sayıda eğitim programı vardır. Ama öğrenmemiz gereken çok şeyin olduğunda farkındayız. Yaptığımız bazı şeyleri sizlerle paylaşmanın ve öğrenmeye devam etmenin ayrıcalığında yaşıyoruz.

Katılımcı: Ben Van'dan bir iş insanları örgütünü temsilen bu toplantıya katılıyorum. Bugün duyduklarıma dayanarak bir kaç şey ifade etmek isterim. Aramızda hem Kürt hem de müslüman olan ve bu haliyle iki taraftan şanssız insanlar var. Onların dini ve sınıfla ilişkili değerleri bir anlamda onları daha fazla baskı altına almakta. Bu insanlar çok zor şeyler yaşadılar. Ülkenin Güneydoğusunda yaşananlardan kaynaklı olarak solcu yapıda ciddi oranda acı çekmektedir. Biz belediyenin bir yol ya da köprü yapmasıyla mutlu olabilen insanlarız. Hemen sol tarafımda ki bir katılımcı Kürdistan'dan bahsetti ve bence bu çok güzel bir gelişmedir. Şimdilerde yeniden insanların Kürdistan, Kuzey Kürdistan, Güney Kürdistan dediklerine tanık oluyorum. Çok önemlide değildir. Biliyorsunuz bu ülkenin eski cumhurbaşkanlarından birisi Kürt kanına sahip olabileceğini söylemiştir. Bu süreç çok önemli bir

adımdır. 50.000 civarında insan hayatını kaybetmesine sebep olan olaylardan sonra bugün eriştiğimiz nokta çok önemlidir. Geçen hafta Van'da bir hastaneyi ziyaret ettik. Ziyaret ettiğim arkadaş Van'a Kürtçe eğitimi almak için gelmiş olan bir doktordu.

Kürtler çok dürüst ve samimi vatandaşlardır. Evliliklerde bir tek yanlılık olduğu doğrudur. Mesela ben bir Türk kadınla evliyim. Siz Akil İnsanların bu konular üzerine daha fazla düşünmeniz gerekir diye düşünüyorum.

Bir Kürdün evine giderseniz onların ne kadar çömert insanlar olduğunu görürsünüz. Ama bir Kürt istanbul'a geldiği zaman siz o insanları ya garson ya da arabanızı yıkayan birisi olarak görmek istiyorsunuz genelde. Zaten Kürt olduklarını söylemedikleri sürece sizin için sorunda yoktur. Elbette bu tek yanlılığı ortadan kaldıralım. Bunun için STK'lara düşen görevde büyüktür. Belki bu amaçla eğitim çalışmaları yapılabilir. Ben ilk olarak 1973 yılında STK çalışmalarına dahil olmaya başladım. Son 40 yıllık süre içinde hayatımı siyaset ve STK'lara dahil olarak yaşıyorum. Sizlerle bu alanda edindiğim tecrübeleri daha sonra paylaşabilirim ancak şunu ifade edebilirim ki Türkiye'de ki STK yapılanmasının bölünmüş bir yapısı vardır. Bu STKların bir kısmı kemalist bir kısmı ise dincidir. Bunların dışında kalan bir grup ise arada kalmıştır. Belli görüşleri ifade ettiğimizde her iki taraftan da önemli tepkiler yükseliyor. O sebeple bu ülkede STK temsilcisi olmanın çok zor bir şey olduğunu ifade edebilirim. Ben bu ülkede STK başkanlığı da yaptım. O zaman STK'yı resmen omuzlarımda taşıdım diyebilirim. Ancak bizi

memnun eden şey şu anda demokratik gelişme açısından önemli bir noktayı yakalamış olmamızdır. Sevindirici olanda budur.

Katılımcılar Nurcan Baysal, Kadri Salaz ve Zozan Özgökçe

Katılımcı: Demokratik Gelişim Enstitüsünün önümüzde ki günlerde bir başka sorunla ilgilenmesi gerekir diye düşünüyorum. Yakın dönemde Diyarbakır'da bir olay yaşandı. Bir grup insanın cami önünde yaptıkları protestoya, o camiyi yoğunlukla kullanan bir cemaatin üyeleri sert bir karşılık verdi. Bu olayın yaşanacağını biliyordum. Fiziksel bir tepkinin gelişeceğini öncesinden tahmin ediyordum. Kocaeli ise gerçekte Isparta'dan farklı değildir. Milliyetçilerin ve sağcılarının orada ki tepkisinde benzerdir. Bu açıdan bakıldığında ortada bir Türk sorunu vardır. Böyle bir toplantıyı Urfa'da yapmak kolaydır ancak önemli olan bu tür çalışmaları ülkenin batısında ki şehirlerde yapmaktır. Biz Kocaeli'de yerel bazı

çalışmalar yaptık ve bizim başlangıçta ki amacımız bu çalışmalarını farklı yerlerde yapmaktır. Bölgede ki bütün kurumları ziyaret ettiğimiz gibi yerelde bu kurumlarla sempozyumlarda düzenledik. Bu etkinliklere meslek örgütleride katıldı. Mesela iftar toplantıları düzenledik ve bunların son derece faydalı olduğunu gördük. Ayrıca bazı panellerde düzenledik. Bunun yeterli olmadığına kanaat getirdiğimizde ise bir barış platform oluşturmaya karar verdik. Süreç ile geçirilen son bir yıllık sürecin getirdiği değişimi kendi üzerimde dahi görebilirim. Sorunu çözebiliriz diye ifadelerde bulunan insanları duymaya başladık. Bazı insanlar hükümetin sorunu çözdüğünü söyleyebilir ama bu insanların sürece karşı olumlu bir hisleri olduğunu düşünmüyorum. Ancak şimdi onlarda güzel gelişmelerin olduğunu görmektedirler. Bir toplantımıza 81 ildeki bütün gazeteci örgütlerini çağırdık. Kocaeli şubesi başkanı ile konuştüğümüzda kendisi görüşlerinin son 4 yıllık dönem içinde ciddi şekilde değiştiğini ifade etti. Bence bizim bu şekilde çalışmaya devam etmemiz gerekir. Barışla ilgili mesajımızı geniş halk kesimleriyle paylaşabilmek için kısa filmler yapabiliriz mesela. Televizyon Yayıncıları Konseyine başvurarak onlara 3 tane kısa film önerisi götürdük. Şimdi bu filmler için konu araştırmaktayız. Eğer sizin bu konuda fikirleriniz varsa bizimle paylaşabilirseniz çok sevinirim. Son olarak yine Kocaeli’de anadilde eğitim üzerine bir eğitim çalışması yapıyoruz. Bir toplantı düzenleyeceğiz ve bu toplantıda Kanada ve diğer ülkelerden uzman isimler konuşmacı olarak yer alacaklar. Daha kesinleşmiş bir etkinlik değildir çünkü bu konu gündeme alınmakla birlikte bunun için zamanın uygun olmadığını söyleyerek itiraz eden insanlar olmuştur. Bizim

fikirlerimizi özellikle batıda ki şehirlerde daha fazla ifade etmemiz gerekir. DPI'nın gelecekte Kocaeli'de de toplantı düzenlemesini bekliyoruz.

Katılımcı: Ben toplantıya İnsan Hakları Ortak Platformunu temsilen katılmaktayım. Ortada bir umutsuz olma sorunu var. STK'ların burada ifade ettiği ama aynı zamanda etmediği şeyler var ve belkide bizim bunlar üzerine konuşmamız lazım. Bunun artık Türklerin bir sorunu olduğunu söylemeye başladık ve bu söylem son 5-6 yıldır ifade edilen bir söylemdir. Kürt halkının ne istediği ise bizim hala çok geniş bir şekilde tartışmadığımız bir şeydir. Hepimiz ne tür çalışmalar yaptığımızı gözönüne getirdiğimizde çalışmalarımızda ki zayıf ve güçlü yönleri rahatlıkla görebiliriz. Sürekli bir barış için temelde aksama noktaları varsa onları çözmeniz lazım. Geçmiş hatırlamak bizim önem ve değer verdiğimiz bir şeydir ama aynı oranda da zor birşeydir.

STK'lar 'bizim ne tür bir katkımız olabilir' sorusunu sormaktadırlar. 28 Şubat mağdurlarında var aramızda. Hükümet ile cemaat arasında kalmış insanlar olarak nerede durmamız gerektiğini dahi bilemiyoruz. Kürt sorununu çözersek herşey çözülmüş olmayacak. O sebeple anadilden bahsederken sadece Kürtçeyi kastetmemeliyiz. Bizde çok iyi biliyoruz ki anadil sorunu çok daha yakıcı diğer bazı sorunların üstünü örtmektedir. Aynı zamanda çok sayıda bilgi elde etmiş bir kesim olarak ülkenin sorunlarının neler olduğunda biliyoruz. Türkiye'nin geçiş dönemi adaleti sürecini uzun süreli olarak devam ettirmesi mümkün değildir. Ortada sorunları çözme

iradeside yoktur. Biz otoriter bir rejim altında sorun çözmeye çalışıyoruz. İnsan hakları alanında eğitimler aldık ama barış alanında eğitim aldık mı diye sormak lazım.

Biz İnsan Hakları Ortak Platformunu kurduğumuz zaman çeşitli illeri gezdik. Oralarda farklı kesimlerden gelen insanlarla tanıştık. O açıdan platform çok önemlidir. Çok değerli bir çabayı temsil eder. Ancak İdris'in dil üzerine kitabını, Mehmet'in kitabını, Kocaelide yapılan çalışmalarıda unutmamamız lazım. Acılardan ve mağduriyetlerden bir hiyerarşi kurmak yerine bütün bu acılara çare üretebilecek ortak zeminler, ortak platformlar oluşturmamız lazım. Türkiye çok büyük bir ülkedir ve bu açıdan Kuzey İrlanda'dan oldukça farklıdır.

Katılımcı Feray Salman yuvarlak masa toplantısı sırasında görüşlerini ifade ederken

Katılımcı: Belli alanlarda araştırmalar yapmaya dayanan bir projemiz var. Belki söyleyeceğim bazı şeyler bende önce konuşanların ifade ettiklerinin bir tekrarı olabilir. Bir çalışmamızda Türklerin algısı konusu üzerine çalıştık. Bu ortak alınmış bir karardı. Bu çalışmayı geliştirmek için geçen yıl ülkenin batısında ki pek çok yeri ziyaret ettim. Biraz ilginç gelecek ama gittiğim her yerde ki konuşmalarda Kürt sorununa vardı. Ama olumlu anlamda konuşmalar değildi. Mesela Kırklareli ilinde Kürt yaşamaz ama orada ki en büyük korkulardan biri Kürtlerin kendi illerine geleceğine dair korkudur. Oraya her gittiğimde bu korkunun altı özellikle çizildi. Buna rağmen biz toplumsal zeminin barışa hazır olduğundan bahsediyoruz. Ben bu çalışmada bu zeminin hazır olmadığını gördüm. Akil İnsanlar heyeti çalışmaları bittikten sonra ortaya çıkan raporları birbiriyle karşılaştırdım ve Türk halkının barışa dair bir tanımı ya da vizyonu olmadığını gördüm. Çalışmalarımızda üzerinde çok fazla konuşmadığımız bazı psikolojik metodları kullanmamız lazım. Çok uzun süredir bu tür şeyleri ihmal ediyoruz ama bence üzerinde daha fazla konuşmamız lazım. Anlatılması gereken çok hikaye vardır. Örneğin insanlar canlı yayında Diyarbakır cezaevinde ne tür işkenceler gördüklerinden defalarca bahsettiler ama geniş kesimlerden bunlara yönelik hiç bir tepki gelişmedi. Yani öyle bir Türk nüfusu varki bu konularla uzaktan yakından ilgilenmiyor. Bunu baştan kabul etmemiz lazım. Bir diğer gözlemimde barış sürecinin kendisinin geçen yıldan itibaren bir çatışma yarattığı gerçeğidir. Bazı belirtiler vardır ki süreç adeta insanların bir siyasi partinin yanında durmasını gerektirmektedir. Söylemin değişmesiyle birlikte reaksiyonunda aniden değiştiği

görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında sürecin aslında çok hassas bir noktada olduğu ve çokta sürdürülebilir olmadığı görülebilir.

Üçüncü bir noktadan daha bahsetmek istiyorum. Kasım ayında istanbul'da bir insan hakları konferansı yapıldı ve oturumlardan bir tanesi Kürtler üzerineydi. İlginç bir şekilde önemli bir katılım vardı. Ben o oturumda sürece toplumun katılmasının gerekliliğinden bahsediyordum. Özellikle öğrencilerin bu yaklaşıma olumlu tepkiler verdiğini gözlemledim. Konuştuğum öğrenciler bu tür bir yaklaşım ya da metodolojinin daha önce akıllarına gelmediğinden bahsettiler. Bizim göstermeye çalıştığımız şey, herhangi bir siyasi partiye yakın durmadan da insan hakları üzerine çalışma yürütülebilir. Bu öğrenciler birşeyler yapmak istiyorlar ancak herhangi bir ideolojiyle ilişkililenmeden bunu yapmanın yol ve yöntemlerini bilmiyorlar. Bu sebeple bu konuda zorlanıyorlar. Üzerinde çalışılması gereken çok sayıda alan vardır. Bence bu tür insanları biraraya getirmek ve farklı faaliyet alanları üzerine çalışmak çok önemlidir.

Katılımcı: Daha önce ifade edilenlere bazı eklemeler yapmak istiyorum. Bu ifade edeceklerim benim kendi kişisel tecrübelerime ve bu alanda yaptığım araştırmada yaptığım gözlemlere dayanmaktadır. Belki ben yaptığım araştırma ya da çalışma alanım sebebiyle göremiyor olabilirim ancak ben sorundan birinci derece etkilenen ya da mağdur olan insanların sivil toplum örgütü çalışmalarına doğrudan katılması gerektiğini düşünüyorum. Şu anda böyle bir tablo mevcut değildir diye düşünüyorum. Bir diğer öneride bulunmak istiyorum. Benden önceki katılımcılar sorunları

anlamak ve çözüm üretmek için çok çeşitli alanlarla ilerlemeler yapılabileceğinden bahsettiler. Ama belkide bizim anlamadığımız ama çatışma çözümünde kullanılabilecek başka şeylerde vardır. Belki kurumlar ya da sivil toplum örgütleri farklı yaklaşımlar üzerinden yeni metodolojilerin ortaya çıkmasını sağlayabilir. Bu konuda pek çok şey ifade edildi. Benim ifade ettiklerimde şahsi görüşlerimdir. Yakın dönemde yapılmaya başlanan bazı yeni araştırma çalışmalarıyla karşılaşıyorum. Türk toplumunun Kürt sorununa ilişkin perspektifi değişiyor. Elbette herkesin kendine özgü bir perspektifi vardır. Sadece olaylara dayanan verilere yoğunlaşmamamız gerektiğini düşünüyorum. Bizim bu verileri yorumlayıp anlamamız gerekir. Barışı sağlamada bunu bir zemin olarak kullanılabiliriz.

Katılımcı: Bir kaç kez önemli bir faktörden, Ermeni sorunundan bahsedildi. Bunun örneklerine son bir kaç haftada rastladık. Dilin her geçen gün dahada sertleştiğini görüyoruz. Çok ciddi, çok belirgin travmalar, korkular yaşadık. 2015'e yaklaştıkta bu dilin dahada sertleşeceğini düşünüyorum. Biz Hrant Din Vakfı olarak basında kullanılan nefret dilini takip ediyoruz. Bu çalışma sırasında karşılaştığımız bazı ifadeler bizi ciddi bir şekilde kaygılandırmaktadır. Şu anda Türkiye'de çok fazla tepki var. Bir önceki konuşmacı yaşadıklarımızı unutalım mı? diye sordu. Ermeni sorununa bakıldığında pek çok şey hali hazırda unutulmuştur. Bir model olabilecek çok somut bir örnekten bahsetmek istiyorum. Bundan iki yıl önce Elazığ'da 1915 yılına kadar bir Ermeni köyü olan daha sonra ise Kürt köyü haline dönüşen bir yerleşim yerine

gittik. Bu köy şu anda çok milliyetçi ve muhafazakar insanların yaşadığı bir köy haline gelmiştir. Biz bu köyde 4 ay kaldık ve orada ki gençlerle birlikte 2 tane çeşmeyi restore ettik. Burada ki başarı sadece Ermeniler tarafından inşa edilen iki çeşme restore etmek olarak görülmemelidir. Bu çalışma sırasında ilk başta bize çekinceli yaklaştılar ama biz bu çalışmayı o köylüler ile birlikte tamamladık. Ancak orada benim için çok daha önemli olan şey insanların gizliden bize yaklaşp ‘benimde büyükannem Ermeniydi’ demeleriydi. Gelip bize bazı küçük hikayeler anlatıyorlardı. Aynı köylüler bizi kilisenin restorasyonu çalışması içinde çok iyi karşıladılar. Bu ortak bir çalışmaya dönüştü. 4 ay çok kısa bir süre olmasına rağmen biz amaçlarımıza ulaşmış olduk. Bir STK olarak nasıl daha yaygın ve sürdürülebilir çalışmalar yapabiliriz? Bizim temel amacımız orada ki toplumu değiştirmek değil çeşmeleri restore etmektir. Bence bu çok önemli bir örnektir ve bunu yaymamız lazım. Ama bu köyü sık sık ziyaret etmemiz gerekir. Peki bize kim kaynak sağlıyor? Hükümet bize hiçbir şey vermiyor. Onlardan yana ortada siyasi bir irade de göremiyoruz. Bizim toplumumuz yüzleşmeye açık bşr toplum değildir. Ermeni sorunu için bire bir ilişki çok önemlidir ve sanırım ilerleme sağlamak için önümüzdeki tek yolda budur diye düşünüyorum.

Katılımcı: Ben bundan önce DPI tarafından İstanbul’da düzenlenen sivil toplum konulu yuvarlak masa toplantısına katılmışım. Çatışma çözümü konusuyla ilgili en doğal ve en doğru iş Kürt sorunu üzerine yoğunlaşmaktır çünkü bu ülkenin en önemli sorunudur. Az önce konuşan bir arkadaşımız bu sorunu Isparta’ya

nasıl taşıyabileceğimizi soruyordu. Bana göre yapılması gereken onları bu masanın etrafına getirmektir. Biz Kürdistan kelimesini kullanıyoruz ve bu bizim için son derece normal bir şey. Ama bizim bu masanın etrafına Kürdistan kelimesini duyunca kaşlarını çatan insanları da getirebilmemiz lazım. İslami STK'lar sorunu çözmek için islami bir zemin bulmaya çalışıyorlar. Kürtler hem islamcı hem de Kürt oldukları için baskıya uğramış insanlardır. Sorunu çözmek için islami bir zemin olması kimseyi rahatsız etmemelidir diye düşünüyorum. Bizim ruhumuzu ve aklımızı şekillendiren İslamdır. O sebeple bu temelde bir çözüm arayışının kimseyi rahatsız etmemesi gerekir. Bu ülkede Kürt sorunu sebebiyle 50.000 insan hayatını kaybetti. Çocuklarını askere gönderen Türk annelere onların ölü bedenleri gönderildi. Bence Isparta'da toplantı yapmak yerine Isparta'dan insanları bu toplantı masasının etrafında görmek daha iyi olur diye düşünüyorum.

Katılımcı: Ruanda ve Fildişi Sahillerine ziyaret etmiş biriyim. 5 gün boyunca da Ruanda'yı bir baştan diğerine kadar gezdim. Bildiğiniz gibi Ruanda'da sadece 4 ay içinde Tutsi kabilesi üyesi 1 milyon kişi bıçaklar ve diğer silahlar kullanılarak öldürüldü. Oradayken insanlara ne olduğunu sormaya çalıştım ancak kimse benimle buna dair konuşmak istemedi. Neden kimsenin benim sorularıma yanıt vermediğini sorduğumda ise bana kimsenin yaşananları bir sonraki kuşağa aktarmak istemediği ifade edildi. İnsanlar bilinçli olarak kendilerini bu konuda kısıtlıyorlardı. Ben bu tür travmaların bir sonraki kuşağa taşınmasının, sağlıklı kuşaklar yaratma konusunda sıkıntı yaratağını düşünüyorum.

Katılımcı: Buna karşılık bir şeyler söylemem gerektiğini düşünüyorum. Ermenilerde böyle bir süreçten geçtiler ve yıllarda sessiz kaldılar. Ama sessiz kalarak sağlıklı bir ilişki malesef yaratamadılar. Malesef bu onlar açısından işleyen bir yöntem olmadı.

Katılımcı: Isparta'dan buraya insanların getirilmesinden bahsettiniz. Ancak ben gerçek sorunun mücadelenin taşınmaması olduğunu düşünüyorum. Biz burada mücadelenin parçası olmamış insanlardan bahsediyoruz. İnsanları örgütlememiz lazım. Daha önce konuşan bazı katılımcılar artık insanları örgütleyemediğimizden bahsettiler. Bunun sebebinin bizim yaşananları unutmamız olduğunu düşünüyorum.

Katılımcı: Benim araştırma alanım bu konuyla ilgili olduğu için birşeyler ifade etmem gerektiğini düşünüyorum. Benim ailem içinde devletin tarif ettiği haliyle Türk kimliğine ait olan insanlar yer almakta. Ben Kürt sorunu üzerine çalışıyorum ve bu konuları ailemin içinde ki insanlarla konuşuyorum. Kuzenlerimle konuştuğum zaman onların biz akademisyenlerden daha farklı bir farkındalık içinde olduklarını farkettim. Kürt sorunu bağlamında barış sürecinin tek bir mekana hapsedilmemesi gerektiğini düşünüyorum. İnsanları belli bir etik dereceye getireceğiz şeklinde bir beklenti yaratmamız lazım diye düşünüyorum. Bazı insanlar ekonomik sebeplerden, bazı insanlarda diğer farklı sebeplerden dolayı barış istiyorlar. Bazı insanlar içinse diğer insanların yaşamını yitirmesinin hiçbir anlamı yoktur.

Katılımcı: Aynı şeyleri tekrarlayıp duruyoruz. Türkler ne istediklerini bilmiyorlar. Kürtler ise ne istediklerini gayet iyi biliyorlar. Burada ki sorun Türklerin Kürtlerin ne istediklerini gerçekten bilmemesidir. Kürtlerin kendi arasında bir konsensüs yok. Bu noktada çok açık değiller. Aslında mesele bu kadar basit. Türkler Kürdistan'dan bahsedildiği anda ülkeden kopup gidecek bir başka ülkeyi akıllarına getiriyorlar ama aslında Kürtlerin ne istediğini bilmek istemiyorlar.

Katılımcı: Bunun bir başka yönü daha vardır. Kürt halkının ayrı bir halk olduğu kabul edilmelidir. Kürtlerinde diğer halklar gibi otonomi, federasyon ya da bağımsızlık talep etme hakları vardır. Belki sıradan bir vatandaş bunu anlamayabilir. Dil konusuna gelince ortada resmen bir katliam olduğunu ve bunun unutulmaması gerektiğini söyleyebilirim.

Katılımcı: Bir insan hakları savunucusu olarak sizinle bu alanda tecrübe ettiğim bir olaya ilişkin anekdotumu paylaşmak isterim. PKK bir tane polis memurunu kaçırmıştı. İnsan hakları derneğinin yöneticileri olarak bu polisin PKK'den geri alınması sürecine biz öncülük etmeye başladık. Polis memurunun babası da bizimle birlikteydi. Sabahın 5'inde otelden ayrıldık. Herkese polis memurunun babasının hastalandığını, onu hastaneye götüreceğimizi söyledik. O gece polis memurunun babasına bir olayı hatırlattım ve başka birinin oğlunun polis tarafından öldürüldüğünü söyledim. Kendisi çok üzüldü, hatta sabaha kadar uyuyamamış. Muhtemelen bu tür şeyler insanlar arasında tartışılıyordur ve bunların sosyal

mentalite üzerine bir etkisi oluyordur.

Moderatör Yılmaz Ensaroğlu: Bugünkü toplantımız son derece zengin bir tartışmaya sahne oldu. Bugün burada aramızda bulunan bütün konuşmacılarımıza çok teşekkür etmek istiyorum. Bugünkü yuvarlak masa toplantısının konusu çatışma çözümünde sivil toplumun nasıl bir rol oynayabileceğine dairdi. Üç noktaya vurgu yaparak bugünün bir özetini yapmak istiyorum.

Birinci nokta, her çatışmanın kendine özgü bir karakterinin olduğu gerçeğidir. Hiç bir çatışma bir diğerrinin birebir benzeri değildir. Aralarında benzerlikler olabilir ama herbiri kendine özgüdür. Bu çatışmalardan ya bir bütün olarak ya da parçalı olarak bazı dersler çıkarabilir, belli şeyler öğrenebiliriz.

İkinci nokta ise hiçbir çatışmanın sonsuza kadar devam etmediğidir. Belki bugün Kürt sorununu konuşuyoruz, geçmişte Alevi sorununu, cinsiyet sorunlarını ya da Ermenilerin karşı karşıya bulunduğu sorunları tartışmış olabiliriz. Belki kendi kişisel yaşamımızda her gün birden fazla çatışmayla karşılaşırız.

Bugünkü toplantıda STK'ların çatışmanın çözümündeki rolünü tartıştık. Toplantıda aramızda kendisini üçüncü taraf olarak ifade eden STK'larda vardı. Bunun yanı sıra ülkede sorunların ortaya çıkmasına doğrudan katkı sunan STK'larda faaliyet yürütmektedir. STK'ların yönetime talip olmadığını düşündüğümüzde ne tür çözümler bulunacağına biraz daha rahat kafa yorabiliriz.

STK'lar bu konuda ve aynı zamanda hangi çerçeve içinde, neler yapabilirler? İtiraf etmek gerekirse biz çok alışık olmadığımız bir süreçten geçiyoruz. Militarizm sadece hükümete özgü bir şey değildir. Militarizm bir kültür olarak ülkede ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Genlerimizde vardır. Bir çatışmayı çözmek için oluşturulacak ortaklaştırıcı mekanizmalar, bizim alışık olmadığımız bazı araçları gerektirebilir. Ben bu konuda kendimi saatlerce konuşabilecek durumda hissediyorum. Ama aslında ben bu konularda konuşmak için bir davet aldığımda kendimi bu tür konularda bilimsel konuşmalar yapacak biri olarak görmediğim için acaba bu daveti nasıl geri çevirebilirim diye düşünmüyorum değilim. Saatlerce konuşacak kadar enerjim var ama ben konunun uzmanı değilim. Türkiye'de ki aktörler ve paydaşlar olarak çatışma çözümü gibi belli konularda liderlik yapma sorumluluğumuz olduğunu baştan kabul etmemiz lazım. Eğer çözüm süreci insanların bazı şeyleri yapmalarına engel oluyorsa ya da çekingen davranmalarına sebep oluyorsa, bunu da çıkıp açıktan söylemeleri gerekir.

Paydaşların dili ve kullandıkları stili eleştirdik. Ancak kendimize özgü bir dilimiz ve stilimiz olduğunda kabul etmemiz lazım. Kürtlerin yaşadıklarını 28 Şubat ile nasıl kıyaslayabilirsiniz ki? Herkes için kendi acısı daha büyüktür. Bunu aklımızdan çıkarmamız lazım. Acılar arasında bir yarışma, bir çekişme başlatmamız lazım.

Toplum ile STK'lar arasında ki ilişkinin sorunlu olduğuna inanıyorum. STK'lar hangi noktaya kadar ya da hangi oranda toplumu örgütleyebilmektedir? Benim kişisel görüşüm bizdeki

STK'ların artık birer proje ofisine dönüştüğü yönündedir. Üyeleri olan STK'lar dahi artık böyle davranmaktadır. STK'lar hayatta kalabilmek için fonlardan faydalanmak zorundalar. O sebeple daha çok fonlara yoğunlaşıyorlar. Eğer biz kendimizi belli illerde örgütleyemiyorsak bu demektir ki bizim orada ki yerel STK'larla iyi ilişkilerimiz yoktur.

Öncelikle bu etkinliği düzenleyenlere, DPI'ya ve DPI yönetim kademesi ile çalışanlarına çok teşekkür etmek istiyorum. Bu tür toplantıların planlamasını genelde Eleanor Johnson ve Esra Elmas yapmakta. Kendilerine ayrıca teşekkür ediyorum. Umut ederim bu toplantı hepiniz için verimli geçmiştir. Tekrar Urfa'da bizimle bu toplantı için buluştuğunuz için hepinize çok teşekkür ediyorum.

Ekler

Ek 1: Katılımcılar

Türkiye'den Katılımcılar

- Nebahat Akkoç, KAMER Vakfı
- Hale Akay, Helsinki Yurttaşlar Derneği
- İdris Akdin, Samsun İnsani Yardım Hareketi Başkanı
- Murat Akıncılar, DİSA
- Hayriye Aşçıoğlu
- Nurcan Baysal, Hüsnü Özyeğin Vakfı
- Şah İsmail Bedirhanoglu, GÜNSİAD
- Ali Bucak, Urfa Barosu
- Tahir Elçi, Diyarbakır Barosu
- Esra Elmas, DPI
- Mehmet Ali Eminoğlu, Anadolu Öğrenci Derneği
- Yılmaz Ensaroğlu, SETA vakfı
- Fazıl Hüsnü Erdem, Dicle Üniversitesi
- Hacı Fırat
- Cem Gençoğlu, Dost Stratejik Araştırma Merkezi
- Serhat Gerger, Fikir Masası Platformu
- Ömer Faruk Gergerlioğlu, Kocaeli Barış Platformu
- İrfan Güven
- Ahmet İnel, Galatasaray Üniversitesi
- Gülseren Kaplan, KAMER Vakfı
- Talha Köse, İstanbul Şehir Üniversitesi
- Hüseyin Mutlu, Samsun Dost-Der
- Koray Özdil, TESEV Demokratikleşme Programı

- Zozan Özgökçe, Van Kadın Derneği
- Mehmet Paydaş, Fikir Masası Platformu
- Kadri Salaz
- Feray Salman, İnsan Hakları Ortak Platformu
- Nesrin Semiz, Ankara Kadın Platformu
- Feridun Taş, Muş Barosu
- Zeynep Taşkın, Hrant Dink Vakfı
- Nesrin Uçarlar
- Şehmus Ülek, Mazlum-Der Urfa Şubesi

Uluslararası Katılımcılar

- Didier Chassot, İsviçre Büyükelçiliği Diplomatik Misyon Yardımcısı
- Caitlin Collis, DPI
- Maureen Hetherington, Kuzey İrlanda Sivil Toplum Grupları
- Eleanor Johnson, DPI Program Sorumlusu
- Janis Bjørn Kanavin, Norveç Türkiye Büyükelçisi
- Peter Spoor, Birleşik Krallık Türkiye Büyükelçiliği Siyasi Ateşesi
- Kenneth Thompson, İrlanda Cumhuriyeti Türkiye Büyükelçisi
- Catriona Vine, DPI Direktör Yardımcısı ve Programlar Direktörü
- Martin Wasp, Birleşik Krallık Türkiye Büyükelçiliği

Ek 2: Maureen Hetherington Tarafından Yapılan Sunumun Örneği

Sivil Toplum ve Barışın İnşası

THE JUNCTION İSİMLİ KURUM TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN TOPLUMLARARASI İLİŞKİLER VE BARIŞIN İNŞAASI İNSİYATİFİ

SİVİL TOPLUM VE BARIŞIN İNŞAASI

Siyasetçiler Sivil toplum ve STK'lar olmadan arzu ettikleri sonucu elde edemeyebilirler. Kuze İrlanda üzerine gözlemlerde bulunan bir kişi şu çıkarımda bulunmuştur: ' Sivil toplumun Kuzey İrlanda'nın idaresi alanında herhangi bir başka yerdeki örneklerden çok daha önemli ve ileri bir rol oynadığını düşünüyorum. Kuzey irlanda'nın uzun yıllar boyunca teknokratlar yani devlet memurları ve onların yaptığı işleri takip eden Britanyalı bakanlar tarafından yürütüldüğü dikkate alındığında ortaya çıkan demokrasi açığı bu sivil toplum kuruluşları tarafından doldurulmuştur'.

İRLANDA'NIN BÖLÜNMESİ (1921-2014)

Birlikçiler (Unionists): Nüfus olarak çoğunluğu teşkil ederler ve Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallığa bağlı kalmasını isterler.

Cumhuriyetçiler yada Milliyetçiler (Nationalists): Nüfus olarak azınlıktırlar ve Kuzey İrlanda'nın irlanda Cumhuriyetine bağlanmasını talep ederler.

HAYIRLI CUMA ANLAŞMASI (1998)

Çok dikkatli cümleler kullanılarak hazırlanmış olan bu anlaşma bir tarafın Birleşik Krallık ile sürene birliğin devam ettiğini, diğer tarafında İrlanda Cumhuriyeti ile birleşme ihtimalinin devam ettiğini hissetmesini sağlar. The Junction isimli kurumdan Johnston McMaster'a göre bu anlaşmada şu alanlar yer almaz:

- Geleceğe dair bir anlaşma yoktur
- Geçmişle yüzleşmeye ilişkin bir düzenleme yoktur
- Mezhep ayrımcılığı ile başa çıkmak için bir düzenleme yoktur

Hayırlı Cuma Anlaşması bir barış anlaşması değildi. Daha çok barış sürecinin çerçevesini içeriyordu. Metinde kasıtlı olarak muğlak bir dil kullanılmıştır. Anlaşmayı eleştiren bazı kesimler bu dilin mezhep ayrımcılığını kurumsallaştırdığını ifade etmişlerdir. Öte yandan yüzyıllar boyunca süren dini ve siyasi mezhepçilik konusunda birşeyler yapmak için gerekli zemini hazırlamıştır.

Çalışmalarımızın Vazgeçilmez Unsurları

- Diyalog
- İyileştirme
- Eğitim Çalışmaları
- Ortak çalışma ve İşbirliği
- Siyaset Geliştirme

Çalışmalarımızın Vazgeçilmez Unsurları

- Güven İnşaası
- Gerekli bilgi ve yeteneğe sahip olmak
- Disiplinlerarası yaklaşım

1998 yılında Kurulan Anlama ve İyileştirme İnsiyatifi

- Geçmişle hikaye anlatımı ve diyalog yoluyla yüzleşme. Bu süreç tümünden içerici bir süreçtir. Bu sebeple önceden hazırlık yapılmasına ihtiyaç duyulabilir.

- Yetkin bir eğitim programı geliştirilmiştir.

Anlama ve İyileştirme İnsiyatifi: TANIKLIK

- Bireylerin tanıklık yapması için kamusal bir alan yaratmak
- İnsani ve duygusal detayları farketmek için birbirinden farklı hakikat şekilleri önemlidir.
- Olgusal ve Tıbbi Hakikat
- Sosyal ve Diyaloğa Dayalı Hakikat
- Kişisel yada Öyküsel Hakikat
- İyileştirici ve Tamir Edici Hakikat

Anlama ve İyileştirmeye Doğru

Anlayış ve İyileştirmeye Doğru	Tanıklık / Onarıcı Adalet	Resmi / Yasal Süreçler
Gayriresmi	Yarı Resmi	Resmi ve Yasal
Bireysel	Bireysel, Toplumsal, Sosyal	Avukatlar, Yasal Süreç
İşleme	İşleme	Adalet? Cezai Adalet?
Anlayış	Kabul etme	Travma ve Travmanın tekrarlama söz konusudur
İyileştirme	İyileştirme ve Kabul	Bilinmez ve Belirsiz sonuç?

Etik ve Ortaklaşırıcı Hatırlama : Değişim ve Şiddet Dolu 10 Yıl (1912-1922)

- Mevzu çözmek için şiddet kullanmak.

Etik ve Ortaklaşırıcı Hatırlama : Değişim ve Şiddet Dolu 10 Yıl (1912-1922)

- Karşılıklı olarak birbirimizin perspektiflerini duymaya açık olmak, birbirimize açılmak, yeni bilgi ve yaklaşımlar duymaya istekli olmak.
- Birden fazla İrlanda tarihi olduğunu, çünkü tarihin birbirinden farklı perspektif ve yorumlamalar içerdüğünü kabul etmek.
- Bunları birlikte yağıarak geçmişin birlikte keşfini gerçekleştirmek.

Sığınma Şehri

- Güvenli ve katılımcı bir toplumda birlikte yaşama, öğrenme, sosyalleşme ve çalışmanın kılavuz prensipleri.
- Konsültasyon, ortak çalışma, işbirliği

Sığınma Şehri

- Birbirimizle nasıl yaşayabileceğimiz ve birbirimizle nasıl ilişkili olabileceğimize ilişkin *Etik Kodlar* geliştirmek.
- Herkes için ve herkesin yararına şeyler için çalışmak.
- Toplum için *Etik Kodlar* geliştirmek.
- Siyasetçiler için *Siyasetin Etik Kodlarını* geliştirmek.

Ek 3: DPI Yönetim Kurulu ve Uzmanlar Konseyi Üyeleri

Kerim Yıldız (Direktör)

Uluslararası insan hakları hukuku ve azınlık hakları alanında uzmandır. Uluslararası insan hakları mekanizmaları ve uluslararası insancıl hukuk üzerine çok sayıda yazılı yapıtı mevcuttur. Çalışmaları sebebiyle bir dizi ödüle layık görülen Yıldız, 1996 yılında İnsan Hakları İçin Avukatlar Komitesi tarafından insan hakları ve hukukun üstünlüğünü koruma alanında yaptığı çalışmalar sebebiyle verilen ödülün yanı sıra, 2005 yılında Sigrid Rausing Vakfı tarafından Yerli toplumlar ve Azınlık Hakları alanında yaptığı çalışmalar için ödüllendirilmiş, 2011 yılında da Gruber Adalet ödülüne layık görülmüştür.

Nick Stewart QC (Yönetim Kurulu Başkanı)

Avukat ve Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi (Chancery and Queen's Bench Birimi) İkinci Hakimidir. Geçmişte İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi Başkanlığı (Bar Human Rihts Committee of England and Wales) ve Uluslararası Avukatlar Birliği (Union Internationale des Avocats) başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

Prof. Penny Green (Genel Sekreter)

İngilterede kurulu King's College isimli üniversitenin Hukuk Fakültesinin Araştırma ve Doktora Programlarının Başkanlığını yapmaktadır. Aynı zamanda King's College öncülüğünde Harward Humanitarian Initiative ve the University of Hull ile ortaklaşa kurulan Uluslararası Devlet Suçları İnisiyatifinde (ISCI) Başkanlığını yürütmektedir.

Priscilla Hayner

Geçiş Dönemi Adaleti için Uluslararası Merkez (International Center for Transnational Justice) isimli kurumun kurucularından olan Priscilla Hayner, Hakikat Komisyonları, Geçiş Dönemi Adaleti İnsiyatifleri ve Mekanizmaları konusunda dünyanın önde gelen uzman ve yazarlarından biridir. Ford Vakfı, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve daha pek çok kuruluşa danışmanlık yapmaktadır.

Arild Humlen

Avukat ve aynı zamanda Norveç Barosu Hukuk Komitesi direktörüdür. Uluslararası medeni hukuk ve insan hakları gibi yargı alanları üzerine çok sayıda yazısı yayınlanmıştır. Norveç'te ki bir dizi üniversitenin hukuk fakültelerinde dersler vermiştir. Oslo Barosunun Sığınma ve Göçmenlik Hukuku Dava Çalışma Grubu Başkanı olarak yaptığı çalışmalardan dolayı Oslo Barosu Onur Ödülüne layık görülmüştür.

Jacki Muirhead

Cleveland Hukuk Firmasının İş Direktörüdür. Daha önce Counsel's Chambers Limited isimli avukatlık odasında şef katip ve Avukatlar Fakültesinde (Faculty of Advocates) Pazarlama Müdürü olarak çalışmıştır. Geçmişte Batı Galler Barosunda da çalışmıştır.

Prof. David Petrasek

Geçmişte Uluslararası Af Örgütü Eski Genel Sekreterine başdanışmanlık yapan Prof. David Petrasek, Kanada'da kurulu bulunan Ottawa Üniversitesi'nde Uluslararası Siyasal İlişkiler alanında Profesör olarak görev yapmaktadır. Uzun yıllar boyunca İnsan Hakları, İnsani Hukuk ve Uyuşmazlıkların Çözümü konularında çalışmalar yürüten Prof. Petrasek aynı zamanda bu çalışma alanları üzerine önde gelen bir uzman ve yazardır. 1990-96 yılları arasında Uluslararası Af Örgütü, 1997-98 yılları arasında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 1998-2002 yılları arasında İnsan Hakları Politikası üzerine Uluslararası Konsey ve 2003-2007 yılları arasında da İnsani Diyalog Merkezinde Politika Bölümü direktörü olarak çalışmıştır.

Antonia Potter Prentice

İnsani durum, kalkınma, barış yapma ve barış inşaatı gibi konular uzmanlık alanlarıdır. Kadın, barış ve güvenlik konularının yanısıra stratejik konularda başta Centre for Humanitarian Dialogue (İnsani Diyalog için Merkez), Avrupa Barışın İnşaatı İrtibat Bürosu (European Peacebuilding Liaison Office), Kadın Barışyapıcılar Küresel Ağı (Global Network of Women Peacemakers), MediatEU ve Uluslararası Federasyon (Terre des Hommes) gibi kurumlara konsültasyon hizmeti vermektedir.

DPI Uzmanlar Konseyi Üyeleri

Prof. Christine Bell

Temel uzmanlık alanları Geçiş Dönemi Adaleti, Barış Müzakereleri, Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları olan Kuzey İrlanda'lı hukuk uzmanı Prof. Bell, aynı zamanda bu konularda diplomat, arabulucu ve hukukçulara eğitim vermektedir.

Cengiz Çandar

Kıdemli bir gazeteci ve köşe yazarı olan Çandar özellikle Kürt Sorunu üzerinde uzmanlaşmıştır. Bir dönem savaş muhabirliğide yapmış olan Çandar, Türkiye eski Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal'a özel danışmanlık da yapmıştır.

Yılmaz Ensaroğlu

Halen Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)'da, Hukuk ve İnsan Hakları Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. İnsan Hakları Ortak Platformunun Yönetim Kurulu Üyeliğinin yanı sıra, İnsan Hakları Gündemi Derneği ve İnsan Hakları Araştırmaları Derneğinin üyesidir. İnsan Hakları İçin Diyalog Dergisinininde Genel Yayın Yönetmenliğini yapmaktadır.

Prof. Mervyn Frost

Halen Londra'da kurulu bulunan King College'in Savaş Çalışmaları bölümünün başkanlığını yapmaktadır. Evvelce Durban'da kurulu bulunan Natal Üniversitesinin Siyaset Bölümünün başkanlığını yapmıştır. Geçmişte Güney Afrika Siyaset Çalışmaları Enstitüsü Balkanlığı görevinde bulunan Profesör Frost, İnsan Haklarıve Uluslararası İlişkiler, İnsani Müdahale, Dünya Siyasetinde Adalet, Küresel Yönetimin

Demokratikleştirilmesi, Yeni Savaşlar Döneminde Adil Savaş Geleneği ve Küreselleşen Dünyada Etik gibi konularda uzman bir isimdir.

Dr. Edel Hughes

East London Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk alanında uzman olmakla birlikte özellikle İrlanda'da kişisel özgürlükler, Terörle Mücadele Kanunu/Olağanüstü Hal Kanunu, Uluslararası Ceza Hukuku ve Türkiye'de İnsan Hakları ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş süreci konularıyla ilgilenmektedir. Uluslararası Af Örgütünde araştırmacı olarak çalışmış ve Değişim için İnsan Hakları'nın kurucuları arasında yer almıştır.

Dr Salomón Lerner Febres

Peru Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu eski başkanıdır. Peru Katolik Üniversitesi (Pontifical Catholic University of Peru) Demokrasi ve İnsan Hakları Merkezi Başkanlığı görevini sürdürmektedir.

Martin Griffiths

Birleşmiş Milletler eski genel Sekreteri Kofi Annan'a Suriye konusunda baş danışmanlık yapan Martin Griffiths, İnsani Diyalog Merkezi (Centre for Humanitarian Dialogue) isimli kurumun kurucu başkanıdır. İngilterenin diplomasi servisine verdiği hizmetlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarında faaliyet yürütmüştür. Bir dönem Action Aid isimli sivil toplum kuruluşunun başkanlığında yapmıştır. Birleşmiş Milletlerin Cenevre Ofisinde İnsani Faaliyetler Bölümünde yönetici, Yine BM'nin New York ofisinde Acil Yardım Koordinatörü yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Bu görevlerinin yanı sıra BM için Büyük Göller (Great Lakes) bölgesinde İnsani Yardım Koordinatörü, Balkanlarda BM Bölgesel Koordinatörü ve BM Genel Sekreteri Asistanlığı görevlerinde de bulunmuştur.

Prof. Ram Manikkalingam

Amsterdam Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde misafir Profesör statüsünde görev yapmaktadır. Sri Lanka devlet başkanına barış süreci için en üst düzey danışmanlık yapmıştır. Uzmanlık alanları arasında Çatışma, Çok kültürlülük, Demokrasi gibi konular bulunan Prof. Ram Manikkalingam, Laksham Kadirgamar Stratejik Çalışmalar ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesidir.

Bejan Matur

Türkiye'nin önde gelen şair ve yazarlarından biridir. 2012 yılının başına kadar Zaman gazetesinde yazdığı düzenli köşe yazılarında Kürt siyaseti, Ermeni sorunu, gündelik siyaset, azınlık sorunları, cezaevi yazıları ve kadın sorunu gibi konuları işlemiştir. Yapıtları 17 değişik dile çevrilen Matur çok sayıda edebiyat ödülü sahibidir. Diyarbakır Kültür ve Sanat Vakfı Kurucu Başkanlığı görevinde bulunmuştur.

Jonathan Powell

Britanyalı eski bir diplomat olan Jonathan Powell, Birleşik Krallık Eski Başbakanı Tony Blair döneminde 1997- 2007 yılları arasında Başbakanlık Personel Daire Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 1998 yılında imzalanan Hayırlı Cuma anlaşmasına kadar süren barış görüşmelerinde Birleşik Krallık adına başmüzakereci olarak görev almıştır. Halihazırda Birleşik Krallıkta kurulu bulunan Inter Mediate isimli, devletten bağımsız arabulucuk kurumunun İcra Kurulu Başkanlığını yapmaktadır.

Sir Kieran Prendergast

İngiltere Dışişleri Bakanlığı bünyesinde aralarında Kıbrıs, Türkiye, İsrail, Hollanda, Kenya gibi ülkeler ve ABD'nin New York şehrinin olduğu alanlarda diplomat olarak çalışmıştır. İngiltere'nin Dışişleri ve Milletler

Topluluğu Bürosuna (Foreign and Commonwealth Office) başkanlık etmiş, Güney Afrikadaki Apartheid rejimi ve Namibya konuları ile ilgilenmiştir. BM Genel Sekreterliği altında kurulu bulunan Siyasi İşler Bölümüne Barış ve Güvenlik konularında siyasi danışmanlık yapmıştır. BM Genel Sekreterinin Barış ve Güvenlik konulu Yönetim Kurulu toplantılarının düzenleyiciliğini yapmış, Afganistan, Burundi, Kıbrıs, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timor gibi bölgelerdeki barış çalışmalarına dahil olmuştur.

Rajesh Rai

1993 yılında İngiltere ve Galler Barosuna kaydolmuştur. İnsan hakları Hukuku, Göçmenlik ve Sığınma hakkı hukuku ile kamu hukuku temel uzmanlık alanlarıdır. Çevre ve çeşitli insani sorunlar üzerine hem Birleşik Krallık hemde dünyanın pekçok yerinde Sivil toplum kuruluşları ve şirketlerle yaptığı çalışmalar aracılığıyla önemli tecrübeler kazanmıştır. HIC isimli Kamerun'da kurulu bulunan Sivil Toplum örgütü ile Uganda'da kurulu Human Energy isimli şirketin kurucusudur. Bir dönem The Joint Council for the Welfare of Immigrants – JCWI – (Göçmenlerin Refahı için Ortak Konsey) isimli kurumun direktörlüğünü yapmıştır. Başta İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu adına olmak üzere uluslararası alanda özellikle Avrupa, Asya, Afrika, ABD ve Hindistan'da çok çeşitli hukuki konular üzerine seminer ve dersler vermiştir.

Prof. Naomi Roht-Arriaza

Amerika Birleşik Devletlerinde kurulu bulunan Berkeley Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Geçiş Dönemi Adaleti, İnsan Hakları İhlalleri, Uluslararası Ceza Hukuku ve Küresel Çevre Sorunları gibi konular uzmanlık alanına girmektedir.

Prof. Dr. Mithat Sancar

Ankara Üniversitesi'nde Hukuk Profesörü olarak görev yapan Prof. Sancar'ın temel uzmanlık alanları arasında Anayasal Vatandaşlık ve Geçiş Dönemi Adaleti yer almaktadır. Uzmanlık alanlarında çok sayıda yazılı eseri bulunan Prof. Sancar ayrıca bir süre günlük yayınlanan Taraf gazetesinde köşe yazarlığı yapmıştır.

11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom
+44 (0)203 206 9939

info@democraticprogress.org

www.democraticprogress.org

Twitter: @DPI_UK